

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Bakalářská práce

2022

Klára Hajduová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Volby do PS 2021: Ženy na kandidátních listinách

Bakalářská práce

Autor práce: Klára Hajduová

Studijní program: Politologie

Vedoucí práce: doc. PhDr. Michel Perottino, Ph.D.

Rok obhajoby: 2022

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 2.5.2022

Klára Hajduová

Bibliografický záznam

HAJDUOVÁ, Klára. *Volby do PS 2021: Ženy na kandidátních listinách*. Praha, 2022. 72 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, Katedra politologie. Vedoucí bakalářské práce doc. PhDr. Michel Perottino, Ph.D.

Rozsah práce: 117 914 znaků

Abstrakt

Ženská politická reprezentace je tématem, které se v posledních letech dostalo do popředí společenské diskuze. Ženy a muži si jsou rovni v rámci politických práv, nicméně vrcholná politika tuto rovnost nereflexuje a ženy jsou v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky podreprezentovány. Česká republika se dlouhodobě umisťuje na spodní pozice celosvětových i evropských srovnání v rámci ženského zastoupení v parlamentech. Bakalářská práce se zabývá kandidátními listinami vybraných českých politických subjektů, a to konkrétně jejich složením a způsobem sestavování v kontextu ženských kandidátek. Dílčími cíli práce je popis historické i současné situace týkající se ženské politické reprezentace, zmapování formální či další podpory žen ze strany politických subjektů a analýza kandidátních listin ke sněmovním volbám 2021. Hlavním cílem práce je zhodnotit míru vlivu sestavování kandidátních listin či dalších dílčích faktorů na nízkou ženskou reprezentaci v Poslanecké sněmovně PČR. Výsledkem práce je, že vliv způsobu sestavování kandidátních listin na ženské zastoupení v Poslanecké sněmovně je zřejmý. Nicméně je nutné podotknout, že nízkému zastoupení napomáhají další faktory jako například menší zájem ze strany žen či obtížná slučitelnost vysokého politického postu s péčí o rodinu a domácnost. Tyto faktory se zdají být výsledkem společenského nastavení ve smyslu existence genderových stereotypů, dle kterých jsou ženy primárními pečovatelkami o rodinu a domácnost.

Abstract

During the last couple of years, the theme of women's political representation got to the forefront of the public debate. Women and men are equal regarding political rights; however, current politics are not reflecting this equality and women are underrepresented in the Lower Chamber of the Czech Parliament. Czech Republic is being placed low in worldwide as well as in European rankings of women's presence within parliaments. This bachelor thesis focuses on candidate lists of chosen Czech political subjects, in particular their composition and the way in which they are being assembled considering women candidates. The partial aims of this paper are to describe past and current situation regarding women's political representation, map formal or other forms of support within the political subjects and analyze the candidate lists for the 2021 parliamentary elections. The main goal of this theses is to evaluate the degree of composition of the candidate lists' or additional factor's influence on

the low representation of women in the Lower Chamber of the Czech Parliament. The result of the theses is that the influence of the way candidate lists are composed on low representation of women in the Lower Chamber of the Czech Parliament is apparent. However, it is crucial to say that there are other factors which are contributing to the low representation, such as lower interest from the women's side or difficulty managing political career along with family and household duties. These factors seem to be the result of the social setting in which gender stereotypes still exist. According to these stereotypes, women are the primary family and household caretakers.

Klíčová slova

Kandidátní listiny, ženy, ženská politická reprezentace, volby do Poslanecké sněmovny PČR 2021, rovnost, gender

Keywords

Candidate lists, women, women's political representation, Lower Chamber of the Czech Parliament 2021 elections, equality, gender

Title/název práce

Parliamentary Elections 2021: Women on Candidate Lists/Volby do PS 2021: Ženy na kandidátních listinách

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce doc. PhDr. Michelu Perottinovi, Ph.D. za jeho laskavost, povzbudivý přístup a cenné rady po celou dobu psaní této práce.

Obsah

Seznam zkratk používaných v bakalářské práci	3
Úvod	4
1. Ženy v české politice	7
1.1. Role žen v politice	12
1.2. (Pod)reprezentace žen v politice	14
1.3. Faktory ovlivňující nízkou reprezentaci žen	19
1.3.1. Společenské bariéry	20
1.3.1.1. Individuální bariéry	22
1.3.2. Institucionální bariéry	23
1.4. Formální postavení žen v českých politických stranách	26
1.4.1. Skupina A	27
1.4.2. Skupina B	27
1.4.3. Skupina C	28
2. Sestavování kandidátních listin jednotlivých stran z hlediska zastoupení žen	29
2.1. Prosazování žen politickými stranami a koalicemi	30
2.1.1. SPOLU	30
2.1.1.1. ODS	31
2.1.1.2. TOP 09	31
2.1.1.3. KDU-ČSL	32
2.1.2. PirSTAN	32
2.1.2.1. Piráti	33
2.1.2.2. Starostové a nezávislí	33
2.1.3. ANO	34
2.1.4. SPD	35
2.1.5. ČSSD	35
2.1.6. KSČM	36
2.1.7. Strana zelených	36
2.1.8. Přísaha	37
2.1.9. Trikolora	38
2.2. Sestavování kandidátních listin: počty, procentuální poměry a pořadí žen	38
2.2.1. Zastoupení a rozmístění žen na kandidátních listinách dle politických stran a koalic	38
2.2.2. Zastoupení a rozmístění žen na kandidátních listinách dle krajů	41
3. Výsledky voleb do PS 2021	43
3.1. Ženy na kandidátních listinách versus zvolené poslankyně	44
3.2. Poslankyně a jejich kontinuita	45
3.3. Analýza kampaně z pohledu kandidátek	47
Závěr	49
Summary	50
Primární zdroje	52

Použitá literatura

55

Seznam příloh

65

Seznam zkratk používaných v bakalářské práci

ANO ANO 2011

AV ČR Akademie věd České republiky

ČR Česká republika

ČSSD Česká strana sociálně demokratická

ČSÚ Český statistický úřad

DVTV Drtinová Veselovský TV

KDU-ČSL Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová

KSČM Komunistická strana Čech a Moravy

ODS Občanská demokratická strana

PČR Parlament České republiky

PirSTAN Piráti a Starostové

PS Poslanecká sněmovna

RČZ Rada československých žen

SDŽ Sociálně demokratické ženy

SPD Svoboda a přímá demokracie

STAN Starostové a nezávislí

ÚV KSČM Ústřední výbor Komunistické strany Čech a Moravy

VAŽ Volební akademie žen

ŽNR Ženská národní rada

Úvod

„Lepší demokracií je pro mě demokracie, kde ženy nemají pouze právo volit, ale mají také právo být zvoleny.“ – Michelle Bachelet

České ženy jsou jako právoplatné občanky již od První republiky držitelkami volebního práva. Ačkoli jsou politická práva pro ženy i muže zakotvena v Ústavě ve stejném znění, o rovnosti pohlaví v kontextu přístupu k pasivnímu volebnímu právu lze pochybovat. Přesto, že ženy tvoří polovinu populace i vysokoškolských absolventek a jsou nemalou součástí společnosti a společenských témat, v současné době, tedy ve volebním období Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky od roku 2021, je ženská část populace zastoupena pouze 26% poslankyň. Ženy v politice musí překonávat mnohé bariéry, mezi které se řadí stále přítomné genderové stereotypy udávané společností. Ženy čelí nejen nevhodným poznámkám, ale často je pro ně vykonávání politického postu těžce slučitelné s péčí o domácnost a rodinu. Ze společenského nastavení vyplývají další překážky, které udávají institucionální podobu politiky a politického prostředí. Ženy jsou tedy do jisté míry o právo být zvoleny ochuzeny a je jim tak odebrána možnost účastnit se rozhodování o tématech dotýkajících se celé společnosti či výhradně žen.

Kandidátní listiny a způsob jejich sestavování představují faktor, který následně ovlivňuje složení Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Poměr kandidujících žen je dlouhodobě v menšině oproti kandidujícím mužům, a to jak v rámci celkového zastoupení, tak i v zastoupení na předních příčkách kandidátních listin. Pro většinu českých politických stran není rovné zastoupení na kandidátních listinách a ve sněmovně prioritou. Nicméně je nutné podotknout, že rovnost je stěžejním pilířem lidských práv a demokracie.

Bakalářská práce se opírá o českou i cizojazyčnou odbornou literaturu a články týkající se vývoje ženských politických práv, ženské politické reprezentace, překážek, které ženám ztěžují vstup a působení v politice a vybraných českých politických stran. Napříč celou prací jsem čerpala z publikací pod záštitou organizace Fórum 50%, která se dlouhodobě věnuje ženám v politice a jejich podpoře. Nejvýraznějšími autorkami a díly v kontextu ženské politické reprezentace a otázky ženských zájmů jsou Hanna Pitkin (*„The Concept of Representation“*), Lena Wängnerud (*„Women in Parliaments: Descriptive and Substantive Representation“*) a Anne Phillips (*„Democracy and representation: or, why*

should it matter,“ „*The Politics of Presence*“), z jejichž textů jsem během popisu těchto problematik vycházela. U nás se těmto tématům věnuje Jitka Gelnarová („*Reprezentace žen v politice z pohledu politické teorie aneb „Co všechno znamená, když se řekne, že ženy jsou v politice podreprezentovány?“*“) a dále také Hana Havelková („*Jako v loterii: politická reprezentace žen v ČR po roce 1989*“). Bariéry vstupu a působení žen v politice jsem rozlišila a definovala na základě publikací Petry Rakušanové („*Česká politika: Ženy v labyrintu mužů?*“) a Hany Maříkové („*Sólo pro soprán: O ženách v české politice: Neúplná demokracie aneb nízké zastoupení žen v politice z perspektivy teoretických přístupů a výzkumů*“), ze zahraničních autorů pak dle Nadezhdy Shvedové („*Women in Parliament: Beyond Numbers: Obstacles to Women's Participation in Parliament*“) a Fardaus Ary („*Barriers to the Political Participation of Women: A Global Perspective*“).

V rámci analytické části, tedy druhé a třetí kapitoly, se zaměřuji na jednotlivé strany, jejich kandidátní listiny, a nakonec výsledky sněmovních voleb 2021. Vycházím zde především z primárních zdrojů. Během analýzy kandidátních listin jsem čerpala z dat Českého statistického úřadu dostupných na webu volby.cz. Ze sesbíraných dat jsem následně vytvořila tabulky s počty a procentuálními poměry nominovaných žen. Jako kontrolu jsem použila publikaci „*Analýza zastoupení žen na kandidátních listinách pro volby do Poslanecké sněmovny PČR 2021,*“ která se ale v mnohých datech liší, protože autorky Veronika Šprincová a Markéta Kos Mottlová zahrnuly do analýzy všechny kandidující strany, kdežto bakalářská práce obsahuje pouze vybraných dvanáct z nich. Pro zjištění diskurzu a podpůrných prostředků pro ženy jednotlivých stran jsem čerpala ze stanov stran, článků a rozhovorů v médiích. Výzkum byl v kontextu diskurzu limitován neexistencí či neúplností informací ohledně některých politických subjektů, a to primárně u SPD, Trikolory a Přísahy. V neposlední řadě jsem čerpala také z vlastního dotazníkového šetření. Bohužel se mi kvůli časovému vytížení politiků a pandemické situaci nepodařilo realizovat rozhovory s nominovanými ženami a stranickými funkcionáři, jak jsem uvedla v projektu práce. Namísto rozhovorů jsem kandidujícím ženám a vedení stran rozeslala dotazníky. Z oslovených žen se dotazníkového šetření účastnilo 40 z nich, v rámci vedení stran odpovědělo 8 stranických funkcionářů.

Výzkumná otázka zní: „*Jaké faktory mají vliv na nízkou reprezentaci žen v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR?*“ Její znění se od projektu lehce liší, konkrétně je rozšířena, a to z důvodu výsledků analýzy v praktické části práce. Znění hypotézy, se kterou

v této práci operuji je následující: „*Způsob sestavování kandidátních listin má zásadní vliv na ženskou reprezentaci v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR.*“

Bakalářská práce je obsahově rozdělena do tří kapitol. První část je zejména deskripcí nejdůležitějších historických pilířů ženské emancipace, vývoje ženských politických práv na českém území, ženských zájmů a ženské reprezentace ve srovnání s ostatními, především evropskými, státy. Dále jsou zde definovány bariéry vstupu a působení v politice a také nástroje, kterými politické strany a hnutí formálně ukotvují ženy. Druhá kapitola je primárně zaměřena na kandidátní listiny k volbám do Poslanecké sněmovny PČR 2021 a jejich analýzu. Také jsou zde zmapovány nástroje podporující ženy v politice vybraných českých politických stran, hnutí a koalic a jejich diskurz ohledně kandidátek a političek. V neposlední řadě kapitola obsahuje vyjádření samotných poslankyň a stranických funkcionářů k dané problematice. Poslední kapitola se soustředí na výsledky sněmovních voleb 2021 se zaměřením na ženské poslankyně, jejich kontinuitu a ženskou aktivitu v rámci volební kampaně.

Cílem této práce je popis vyvíjející se situace týkající se ženských politických práv a ženské politické reprezentace v kontextu českého území, zdůraznění problematiky bariér, kterým ženy čelí během svého politického působení, a především zjištění míry, do jaké sestavování kandidátních listin, tedy bariér na institucionální úrovni, ovlivňuje následný počet žen přítomných v Poslanecké sněmovně PČR. Popřípadě identifikace dalších faktorů, které mají na nízkou reprezentaci žen vliv.

1. Ženy v české politice

Listina základních práv a svobod obsažena v Článku 3 Ústavy České republiky jasně garantuje rovnost pohlaví, která v sobě zahrnuje rovnost žen a mužů v politických právech (Ústava 1993). Vedle Ústavy ČR je také nutné zmínit Evropskou unii a Organizaci spojených národů, kterých je Česká republika členským státem. Obě instituce považují zajištění a prosazování rovnosti žen a mužů za základní prvky lidských práv a za nutnost v rámci demokracie (Holubová, Mesochoritsová, Ostertágová 2020, s.14). Mezi faktory ovlivňující kvalitu demokratického systému se tedy řadí přítomnost žen ve veřejných institucích různých úrovní (Holubová, Mesochoritsová, Ostertágová 2020, s.7).

Argument rovnosti a spravedlnosti je v otázce ženské politické reprezentace velmi relevantní. Současná Ústava ČR ženám garantuje rovná práva s muži, ale v praxi o rovnosti hovořit nemůžeme, a to především v kontextu pasivního volebního práva, ke kterému ženy nemají stejný přístup jako muži. Reprezentace žen v rozhodujících politických orgánech je dlouhodobě nízká¹. Ženám je tedy částečně odepřeno podílet se na rozhodnutích, která se týkají celé společnosti, jak mužů, tak i žen (Šprincová 2012, s.9). Britská politoložka Anne Phillips tento fakt nazývá úmyslnou strukturální diskriminací vůči ženám, které nemají stejný přístup k politickým právům a příležitostem jako muži (Phillips 1994, s.68).

Volební právo pro ženy, ženská politická reprezentace a jejich působení ve veřejné sféře jsou klíčovými tématy feministického hnutí. Ačkoliv se jedná o zásadní témata, v rámci českého ženského hnutí byla první zmínka o volebním právu zaznamenána až v roce 1897 na prvním Všeslovanském sjezdu žen (Havelková 2006, s. 25-26). Počátkem 20. století bylo patrné stupňování náklonosti k emancipaci v podobě požadavků rovných politických práv, včetně volebního práva pro ženy (Burešová 2001, s. 40).

V rámci Rakouského císařství nabyly některé ženy volební právo aktivní i pasivní již v roce 1861. Toto právo se týkalo pouze zlomku ženské populace z toho důvodu, že zohledňovalo majetné občany. S rokem 1907 a novým volebním zákonem ženy o právo volit zcela přišly a dále mohli volit pouze muži nad 24 let. Přesto, že s reformou bylo volební právo odepřeno ženské polovině populace a také mnohým mužům, bylo označováno jako „všeobecné a rovné“ (Gelnarová 2012, s. 194). Nový volební zákon sice explicitně ženám odejmul aktivní volební právo, avšak starší zákon výslovný zákaz pasivní volební právo pro

¹ FÓRUM 50%: *Zastoupení žen a mužů v politice* [online]. [cit. 2022-02-12]. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/statistiky/zastoupeni-zen-a-muzu-v-politice>

ženy nezmiňoval. V roce 1908 byly po dlouhých debatách s politickými stranami nominovány do českého zemského sněmu první ženy. Po jejich neúspěšné kandidatuře byla v roce 1912 zvolena Božena Kunětická-Vlková, které byl ale výkon funkce zakázán a k poslaneckému postu se dostala až po vzniku Československé republiky (Boumová). Volební reformu z roku 1907 a širší kontext kolem volebního práva z dob rakouské nadvlády podrobněji charakterizuje politoložka Jitka Gelnarová (Gelnarová 2012).

Změna situace nastala v roce 1918 se vznikem samostatné Československé republiky, kdy ženy nabyly aktivního i pasivního volebního práva a v roce 1920 s přijetím nové Ústavní listiny garantující toto právo ženám. V roce 1919 se konaly volby do obecních zastupitelstev, a právě tyto volby byly historicky prvními, kdy ženy plně disponovaly volebním právem aktivním i pasivním. Ženy následně také svá práva využily v parlamentních volbách roku 1920 (Boumová). Ačkoliv ženy formálně nabyly nově ukotvená rovná politická práva, dále čelily bariérám v podobě společenského uspořádání a starých zvyků či předsudků. Na druhou stranu, muži jako dosud většinoví političtí aktéři začali díky rovnému volebnímu právu vnímat ženy v nové společenské pozici, z které měly možnost ovlivnit politické záměry pomocí nově získaných politických hlasů (Burešová 2001, s. 40-41). Ženy se vznikem Československa nabyly jak právo aktivní, tak i pasivní, nicméně naplňování pasivního volebního práva čili aktivní účast v politice jsou stále problematické (Havelková 2006, s.26).

Detailněji celou problematiku cesty českých žen k volebnímu právu popisuje Martina Navrátilová ve své publikaci „*Boj za volební právo žen ve Velké Británii a Českých zemích v letech 1848-1928*“, kde srovnává českou a britskou situaci (Navrátilová 2017). Ruth Rubio-Marín svým článkem „*The achievement of female suffrage in Europe: On women's citizenship*“ popisuje problematiku získání ženského volebního práva napříč evropskými státy. Mimo jiné zde vypichuje okolnosti, které měly potencionální dopad na to, jak „brzy“ či „pozdě“ ženy tyto práva v jednotlivých zemích nabyly (Rubio-Marín 2014).

Ženské politické a společenské aktivity po získání rovného volebního práva nejen dále pokračovaly, ale dokonce se rozrůstaly a mezinárodně provázaly (Burešová 2001, s. 290). Tyto aktivity byly realizovány skrze ženské liberální spolky. Hlavními cíli v meziválečných letech bylo aplikovat dosažená politická práva do reálného života a zajistit společenské zrovnoprávnění žen a mužů (Burešová 2001, s. 40-41). Ačkoli byly ženy přítomny v parlamentu během celé doby trvání první republiky, poslankyním jednotlivých stran chyběla efektivní spolupráce, a to zejména v oblasti prosazování ženských témat.

Jedinou výjimku představovala otázka trestnosti interrupcí v kontextu novelizace trestního zákoníku, kdy se ženy semkly a jednotně vyjádřily solidaritu bez ohledu na stranickou příslušnost. Ostatní ženská témata týkající se například diskriminace ženského pohlaví před zákonem nebyla parlamentem dořešena (Jechová 2013, s. 3).

V roce 1923 vznikla Ženská národní rada, zastřešující organizace desítek ženských liberálních spolků, které byly nepolitické, prosazovaly ženské zájmy a sdružovaly ženy všech politických názorů a příslušností (Burešová 2001, s.41-42). V jejím vedení stála senátorka Františka Plamínková, která kladla důraz na emancipaci a ženská politická i občanská práva (Jechová 2013, s. 4). Ženská národní rada působila zejména v Čechách, avšak obdobná organizace, Zemská organizace Pokrokových žen moravských, fungovala také na Moravě a ve Slezsku. Mezi jednotlivé aktivity se řadilo vydávání písemných materiálů týkajících se činností spolků, ale také účast v politickém životě v podobě navštěvování politických činitelů a komentování, přepracování či vlastní podávání návrhů zákonů. Mimo liberální spolky vznikaly také konzervativnější organizace spojující katolické ženy. Pozice katolických žen se lišila v tom, že jejich organizace spadala pod konkrétní politický subjekt, a to Lidovou stranu a její politiku. Lidová strana tuto aktivitu využívala ke svému vlastnímu prosazování, a hlavně na území Moravy si zajistila významnou pozici. Katolické ženy byly aktivní před volbami, nicméně ve většině případů pouze jako podpora kandidujících katolických mužů bez požadavku vlastní účasti.

Ženské aktivity tohoto rozsahu a rozmanitosti byly a zůstaly fenoménem první republiky. Ženy v Ženské národní radě a Zemské organizaci Pokrokových žen moravských byly sice odlišných politických přesvědčení a příslušností, přesto je spojoval společný záměr v podobě zrovnoprávnění žen v kontextu demokratické společnosti (Burešová 2001, s. 40-49, 290-292). Situaci československých žen v parlamentu během meziválečného období detailněji popisuje a srovnává s dalšími středoevropskými zeměmi historička Dana Musilová v knize *„Z ženského pohledu: poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1939“* (Musilová 2007).

Během první republiky bylo v parlamentu přítomno 2-6% žen (Havelková 2006, s. 30). O genderové rovnosti zde nelze hovořit, nicméně na rozdíl od ostatních zemí měly československé ženy do jisté míry vyšší ženskou politickou reprezentaci a lepší status v kontextu občanské společnosti. Je nutné zmínit osobu prezidenta a feministy Tomáše Garriguea Masaryka, který byl těmto liberálním aktivitám žen velmi otevřen a spolu s dalšími československými muži emancipaci podporoval (Ferber, Hutton Raabe 2003, s.

411). Na druhou stranu, ne všichni tuto náklonnost sdíleli, a to například z důvodu stále přítomných společenských předsudků (Burešová 2001, s. 49-50). Roli prezidenta Masaryka v této problematice hlouběji popisuje historička Melissa Feinberg (Feinberg 2007).

Situace se změnila s podepsáním Mnichovské dohody roku 1938 a nástupem totality. Ženské aktivity ve veřejném prostoru byly pozastaveny. České ženské hnutí a jeho přední aktivistky zaznamenaly velký úpadek během okupace (Jechová 2013, s. 4). V této době, stejně jako i později během komunistické nadvlády byl upřednostňován boj za lidská práva a samostatnost před bojem za práva ženská (Ferber, Hutton Raabe 2003, s. 411). Téměř všechny politické subjekty spolu s organizacemi a spolky byly zrušeny. Ženská národní rada byla zrušena roku 1942 a její hlavní představitelka, Františka Plamínková, byla téhož roku nacisty popravena. Činnost ŽNR pokračovala během války ilegálně, nicméně stovky ženských aktivistek skončily ve vězeních či v koncentračních táborech. Po válce navázala na aktivity ŽNR Rada československých žen v čele s Miladou Horákovou. RČŽ stejně jako ŽNR sdružovala ženy napříč politickým spektrem. Jejich společným cílem byla větší ženská reprezentace v politickém prostoru. V roce 1947 byl ministerský post poprvé obsazen ženou, Ludmilou Jankovcovou za sociální demokraty. Jankovcová se však za feministku nepovažovala a nevnímala své politické postavení ve vládě jako „úspěch emancipace žen“ (Jechová 2013, s. 4-6).

S Vítězným únorem roku 1948 a nástupem komunismu přišla změna ohledně pohledu na ženy a jejich úlohy ve společnosti a v politickém životě. Socialistický režim nahlížel na ženskou politickou aktivitu jako stěžejní pro ideologii i pro demokracii. Lenin ženskou politickou aktivitu a působení ve veřejném životě považoval za důležité nejen pro společnost, nýbrž také pro ženy samotné (Bártová 1976, s. 42-43). Zdá se, že emancipace hrála v kontextu socialismu důležitou roli. Otázkou ale je, jestli se jednalo o pozitivní společenský vývoj či spíše o „pseudo emancipaci,“ jak tento jev popsala socioložka Jiřina Šiklová (Vodochodský 2007, s. 36). „Marxistická“ emancipace totiž spočívala téměř výhradně v ekonomickém osamostatnění žen, které bylo nastoleno zákonnou pracovní povinností (Jechová 2013, s. 7-8).

Silná tradice týkající se ženského hnutí a zájmu o ženskou problematiku v období komunistického Československa vymizela (Havelková 1993, s. 89). V roce 1950 vznikla jednotná organizace českých i slovenských žen, nicméně součástí jejich programu byly vesměs pouze socialistické cíle. Zanedlouho byla organizace zrušena a přeformována do výborů, které nebyly emancipačními hnutími, ale spíše plnily funkci dozorce nad ženami.

Během 50. let minulého století byly komunistickým režimem pronásledovány a vězněny mnohé ženské političky či aktivistky. Odehrávaly se největší a nejkrutější politické procesy. V kontextu ženské emancipace je nutné zmínit veřejný proces s političkou a přední aktivistkou Miladou Horákovou, která byla popravena a spolu s ní i „tradice demokratického feminismu“ (Jechová 2013, s. 9-12).

V období komunismu platila zákonná kvóta, která stanovovala 30% hranici týkající se přítomnosti žen v parlamentu (Havelková 2002). Již ve volbách roku 1948 vzrostla ženská část parlamentu na 13,5% a v následujících letech toto číslo rostlo dále. Nejvíce žen bylo v parlamentu přítomno ve volebním období 1976-1981, a to přes 27% ve Federálním shromáždění i v České národní radě. V tomto období se růst zastavil, nicméně i během posledních let komunistické nadvlády tvořily ženy přes 20% členů v parlamentu (Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky 2022). Je ale nutno podotknout, že vzhledem k okolnostem voleb za dob socialismu byl počet žen na kandidátních listinách a následně v politických orgánech plně v kompetenci Komunistické strany Československa (Kindlová, 2019). Ve vládě se ženy během socialismu vyskytovaly velmi zřídka. Výše zmíněná ministryně Ludmila Jankovcová působila ve vládě do roku 1963. Další ženou ve vládě, konkrétně ministryní lehkého průmyslu, byla v letech 1954-1968 Božena Macháčová-Dostálová. Poslední ministryní během socialismu byla Růžena Brabcová, členka federální vlády v letech 1969-1970. V éře normalizace se žádná žena ve vládě neobjevila (Havelková 2006, s. 30).

S pádem komunismu v roce 1989 a následnou demokratizací se mnohé změnilo i pro ženy v politice. Viditelnému zvyšování počtu poslankyň v období od revolučního roku až doposud předcházela propad, který byl zapříčiněn zrušením výše zmíněných kvót (Rakušanová 2006, s. 4). Ženská reprezentace ve volebním období 1992-1996 spadla na hodnoty 40. let, a dokonce se blížila i hodnotám z let 20. (Havelková 2006, s. 29-30). Stejně jako během socialismu, tak i po revoluci bylo velmi málo vládních funkcí obsazeno ženami. V prvním desetiletí demokracie se na ministerských postech objevilo pouze pět žen (Havelková 2006, s. 29-30). Ženskou otázku v kontextu transformace postkomunistických zemí včetně situace v Československu dále popisuje řada zahraničních autorů (například Corrin 1992, Matynia 1994, Gal, Kligman 2000, LaFont 2001).

Po relativně pomalém růstu byl ve volbách 2010 zaznamenán skok přítomnosti ženských poslankyň z 15,5% na 22%. Výchozí pozice žen na kandidátních listinách určená politickými stranami zde nehrála zásadní roli. Tento růst počtu ženských poslankyň je

přisuzován navýšení počtu možných preferenčních hlasů ze dvou na čtyři a spolu s ním snížení potřebného procentuálního poměru „kroužkujících“ voličů k posunu daného kandidáta výše na kandidátní listinu ze 7% na 5%. Dalším faktorem byla také činnost neziskových organizací jako Fórum 50%, která svými aktivitami zvyšuje povědomí o ženské politické reprezentaci a o této problematice vzdělává. V roce 2010 vyzývala voliče k podpoře ženských kandidátek právě pomocí preferenčních hlasů (Stegmaier, Tosun, Vlachová 2013, s. 14-15). Je zde ovšem nutné zmínit, že se nejedná o „jasný pozitivní trend.“ V následujících volbách do krajských zastupitelstev byl efekt preferenčních hlasů pro ženy oproti kandidátním listinám znevýhodňující (Šprincová, Adamusová 2013, s. 88). Pozvolný růst žen v Poslanecké sněmovně PČR pokračuje až do současného volebního období od roku 2021 (Fórum 50% 2021).

1.1. Role žen v politice

Ženy v české politice si nejsou rovny s muži ve smyslu vlivu, moci a rozhodování (Maříková 2016, s. 12). Politika jako taková byla původně tvořena muži pro muže (Šprincová, Mottlová 2016, s.11). Je však nezbytné zdůraznit fakt, že ženy tvoří polovinu jak populace, tak pracovní síly, a proto absence jejich postojů, názorů a zkušeností během politických procesů a rozhodnutí činí politické instituce nedůvěryhodnými (Ballington 2005 s.24). V neposlední řadě je také důležité zmínit skutečnost, že ženy jsou právoplatnými občankami, tedy držitelkami jak aktivního, tak pasivního volebního práva. Dle Ústavy ČR mají stejný nárok jako muži nejen volit, ale také být voleny (Ústava ČR 1993).

Dodnes jsou ve společnosti přítomny genderové stereotypy² a muži, na rozdíl od žen, jsou podle nich automaticky vnímáni jako součást politického života (Šprincová, Mottlová 2016, s.11). Genderové stereotypy totiž popisují nejen rozdílné charakteristiky a vlastnosti žen a mužů, ale hlavně „nařizují,“ jací by ženy a muži měli být a co by měli dělat v různých oblastech života, mezi které patří i kariéra a politika (Ellemers 2018, s. 19.2). Tyto stereotypy a s nimi spojený sexismus jsou i přes kulturní variance do velké míry sdílené napříč

² „Zjednodušující a zaujaté předpoklady týkající se vlastností, názorů a rolí žen a mužů ve společnosti, v zaměstnání a rodině. O mužích se například stereotypně předpokládá, že nikdy nepláčou, jsou nepořádní, agresivní a soutěživí. Ženám se naopak paušálně přisuzuje citlivost, empatie, pořádkumilovnost a poddajnost. Zevšeobecňování mužských a ženských vlastností může často vést k diskriminaci těch, kdo svým chováním vybočují z daného stereotypu (např. tlak na chlapce a muže, kteří mají zájem o tzv. ženské aktivity či péči o dítě a naopak)” (ČSÚ 2016).

kulturami (Fiske 2017, s. 792-793). Nicméně stereotypy nejsou neměnné, ale naopak se stále vyvíjejí v čase a prostoru (Charlesworth, Banaji 2022, 22-24).

Situaci žen v české politice můžeme na základě stereotypů automaticky považovat za „dostačující“ nebo „ne tak špatnou“ ve srovnání s některými částmi světa jako je například Blízký východ³ či Severní Afrika³. Když ale zůstaneme v Evropě, je poměrně jasné, že nejlépe jsou ženy reprezentovány ve Skandinávských zemích³. O poznání méně jasná je situace v zemích jižní Evropy, kde se na základě nábožensky orientované společnosti můžeme domnívat, že situace v politice v kontextu žen nebude příliš dobrá. Skutečnost se od tohoto předpokladu či stereotypu liší, pokud se detailněji podíváme na země jako Španělsko, Portugalsko, Francie a Itálie. Ve všech čtyřech zemích přesahuje poměr žen v parlamentech 36%³, ve Francii je žen v parlamentu 39,5%³ a ve Španělsku se dokonce jedná o 43%³ žen. V porovnání s těmito zeměmi se již česká situace, tedy 26%⁴ žen v parlamentu, nezdá býti tak „dostačující.“

Jeden ze stereotypů vnímá ženy v roli „matky“ či „pečovatelky“ a nebere v úvahu odlišnosti v charakteristikách a identitách jednotlivých příslušnic ženského pohlaví. Tímto pohledem na ženu političku předpokládáme klidnější a vstřícnější povahu či oblasti zájmu v korespondenci se stereotypní rolí jako například zdravotnictví nebo školství. Je proto také typické dávat političkám na starosti „měkká“ ministerstva (např. ministerstvo školství) a mužům naopak ta „tvrdá“ (např. ministerstvo vnitra či obrany). Samozřejmě se najdou i výjimky, kdy ženy spravovaly i ministerstva „tvrdá“ jako například Vlasta Parkanová či Karolína Peake (Šprincová, Mottlová 2016, s.11-13). V současné vládě Petra Fialy post ministryně obrany zastává Jana Černochová (Vláda České republiky 2022b).

Autorky Azza Karam a Joni Lovenduski hovoří o důležitosti přítomnosti žen v parlamentech napříč celým světem. Míra ženské reprezentace v parlamentech v různých částech světa se liší až o desítky procent³ a spolu s ní také možný „vliv“ přítomných poslankyň. Tento vliv totiž není závislý pouze na počtu žen, ale také na jejich pozadí, zkušenostech a dalších proměnných jako je ekonomický a politický kontext či pravidla, dle kterých parlamenty fungují. Autorky dále mluví o ochotě samotných političek reprezentovat takzvané ženské zájmy.

³ IPU Parline: *Global data on national parliaments* [online]. [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://data.ipu.org/content/parline-global-data-national-parliaments>

⁴ POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Poslanecká sněmovna, 9. volební období, od 2021: Poslanci a orgány* [online]. Aktualizováno: 2022b [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=182>

Přítomnost již jedné ženy mezi muži bude mít dopad na chování mužských politiků, ačkoli větší počet žen zvětší i následný dopad. Tento jev vysvětlují nabouráním „genderových hranic“⁵ a zkušenostmi z parlamentů zemí západní Evropy. Pro dlouhodobější a významnější změny je však třeba, aby byla v parlamentu přítomna dostatečná část žen političek, které mají motivaci reprezentovat ženské zájmy. Na druhé straně, početná skupina žen není jedinou podmínkou pro vytvoření prostoru pro změnu, neboť se bezesporu jedná o komplexní proces (Karam, Lovenduski 2005, s. 188-189).

Anne Phillips nazývá situaci v „mužské“ politice špatnou právě ve vztahu k ženským zájmům a jejich systematické odlišnosti či dokonce konfliktu se zájmy mužů. Mezi tyto zájmy řadí témata spojená s mateřstvím, sexuálním obtěžováním, násilím, nerovným rozdělením placených a neplacených prací i vyloučení z většiny oblastí spojených s ekonomickou či politickou mocí. Přesto, že tyto témata nemusí být prioritami všech žen a ženy mají nepochybně zájmy různorodé, je nutno podotknout, že výše zmíněné problematiky jsou v každém případě zájmy s genderovou příslušností. Phillips uvádí interrupce jako příklad tématu, na které nemusí mít každá žena stejný názor, nicméně se stále jedná o problematiku, která se primárně dotýká žen. Ženské zájmy tedy nepopisují témata, na která má veškerá ženská populace stejný názor, nýbrž témata, která se ženské části populace spíše dotýkají a tím se odlišují od zájmů mužských (Phillips 1994, s.67-68).

Ženské zájmy můžou být vnímány jako zrcadlo aktuálního společenského uspořádání, kde jsou patrné výše zmíněné rozdíly mezi každodenními situacemi z pozice žen a mužů. Je tedy zajímavé položit si otázku, do jaké míry by zvýšení počtu žen v politice ovlivnilo fungování společnosti. „Genderově zabarvený“ vhled nám poskytuje nový úhel pohledu na problematiku politické reprezentace. Otázky směřující na to, koho tedy politici reprezentují či jaký je vztah mezi parlamentem a občany získávají novou dimenzi (Wängnerud 2009, s. 53-54).

1.2. (Pod)reprezentace žen v politice

Politická reprezentace je klíčovým konceptem liberální demokracie. Dříve vyloučené skupiny jsou díky ní do jisté míry zahrnuty v rozhodovacích procesech skrze politické instituce zastupitelského charakteru (Russo, Cotta 2020, s. 3, 6-7). O orgánech na principu reprezentace hovořil již Aristoteles (Esmer, Okçuoğlu 2018, s. 300-301) a její

⁵ Z anglického „gender boundaries,“ chápeme jako hranici mezi tím, co je označováno jako typicky mužské a typicky ženské v kontextu sociálních a kulturních charakteristik či modelů (ČSÚ 2016).

důležitost v kontextu moderní demokracie zdůraznili ve svých dílech například Giovanni Sartori (Sartori 1987) či Robert Dahl (Dahl 1972).

Historicky byla ženská polovina společnosti z politického života, a tudíž i z politické reprezentace zcela vyloučena (Gelnarová 2010, s. 123). Aktivní i pasivní volební právo se slučovalo se statusem občana, který drželi pouze někteří muži (Havelková 2006, s.27). S nabytím volebního práva na počátku 20. století přišlo pro ženy nejen právo volit a být volena, ale také právo na politickou reprezentaci (Gelnarová 2010, s. 123).

Politická reprezentace jako reprezentace žen má několik možných výkladů. Politoložka Hanna Pitkin reprezentaci definuje jako „znovu zpřítomnění“⁶ ve smyslu zpřítomnění názorů a postojů voliček a voličů ve veřejných politických procesech bez toho, aby byli fyzicky přítomni (Pitkin 1967, s. 7-8). V současné demokratické společnosti je reprezentace většinou chápána jako ideologická, tedy založená na hodnotách a zájmech konkrétní třídy. Tento jev můžeme pozorovat na ideologických rozdílech dnešních politických stran (Gelnarová 2010, s. 122-123). Je zřejmé, že není možné, aby zvolení zástupci dokonale zrcadlili všechny postoje svých voličů. Nicméně termíny jako „reprezentace“ či „zástupce“ naznačují, že určitá shoda je zde samozřejmostí (Pitkin 1967, s. 209-210). V kontextu liberálních demokracií je požadováno, aby političtí zástupci poslouchali a brali v potaz své voliče a jejich názory, postoje a priority. Míra „shody“ mezi politiky a jejich voliči je také možným indikátorem kvality demokracie (Esmer, Okçuoğlu 2018, s. 306).

Reprezentace může být deskriptivní či substantivní. Deskriptivní reprezentace reflektuje složení společnosti na základě vnější podobnosti, říká tedy, že ženy mají být reprezentovány ženami. Naopak v rámci substantivní reprezentace jsou klíčovým prvkem zájmy a hodnoty voliče či voličky. V tomto případě by bylo důležité, aby ženami zvolený zástupce plně reprezentoval „ženské zájmy“ bez ohledu na jeho či její gender. Nicméně požadavek na přítomnost žen v politice spojuje obě roviny, deskriptivní i substantivní reprezentaci (Gelnarová 2010, s. 123, 125). Argumentem pro propojení obou rovin mohou být odlišnosti žen a mužů týkající se jejich každodenních životů jako například výchovy dětí, vzdělání, povolání, dělení placené a neplacené práce, vystavení násilí či sexuálnímu obtěžování. Dalším argumentem je určitá míra podobnosti zkušeností političek se zkušenostmi ostatních žen. Tato tvrzení mají bezesporu své limity. Ačkoliv jsou genderové

⁶ Z anglického „make present again“ (Pitkin 1967, s.7).

rozdíl patrné ve společnosti, jejich existence v politickém světě je sporná (Wängnerud 2009, s. 52). Nicméně Lena Wängnerud, expertka na ženskou reprezentaci v politice, došla ve své eseji zahrnující mnohé empirické výzkumy k závěru, že političky přispívají k posilování postavení ženských zájmů (Wängnerud 2009, s. 65).

Z hlediska deskriptivní reprezentace je požadavek přítomnosti žen zjevný, substantivní reprezentace je pak obhajována argumentem, že bez dostatečné přítomnosti žen v politice nebude „ženský tématům“ dán dostatečný prostor a reprezentace právě z důvodu podreprezentace žen. Toto vysvětlení vyvolává mnohé otázky, na které se jen těžce hledá odpověď. Nicméně stále je zde přítomen argument spravedlnosti. Můžeme se tedy ptát na otázku, proč je ženám odepřeno právo ovlivňovat politická témata týkající se celé společnosti (Maříková 2016, s.14).

Ženská reprezentace je beze sporu otázkou kvantity, je ale nutné dodat, že velmi důležitá je také reprezentace z kvalitativního pohledu. Dle Veroniky Šprincové a Markéty Mottlové je problematická situace v politických stranách, kdy jsou ženy sice ve stranických základnách přítomny, ale často chybí na mocenských a rozhodovacích pozicích. Vzhledem k této situaci nemají ženy velký vliv na složení kandidátních listin (Šprincová, Mottlová 2015, s. 11). Obdobnou situaci můžeme pozorovat na kandidátních listinách, kde jsou ženy nejen podreprezentovány kvalitativně, ale zároveň jsou často nominovány na nižší pozice. Tato skutečnost je jedním z důvodů, proč je mezi nominovanými a zvolenými ženami dlouhodobě propad (Šprincová, Kos Mottlová 2021, s. 3-5). Tento propad v kontextu sněmovních voleb 2021 činí 6,6% (Fórum 50%^c).

V rámci politických institucí jako například Poslanecká sněmovna PČR a vláda ČR ženy zpravidla nedisponují mocenskými či rozhodovacími funkcemi (Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky 2022a, Vláda České republiky 2022b). Samozřejmě se najdou výjimky, například současné předsednictvo Poslanecké sněmovny má ženskou předsedkyni, Markétu Pekarovou Adamovou za TOP 09, a tři ze sedmi místopředsednických postů zastávají ženy (Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky 2022b). Nicméně je také otázkou, co daná politická funkce znamená a do jaké míry je opravdu „vlivná.“ V kontextu ministerských postů ženy jen zřídka vedly takzvaná „tvrdá“ či „vlivná“ ministerstva (Šprincová, Mottlová 2016, s.12-13). Post předsedy vlády ČR nebyl nikdy obsazen ženou a místopředsedkyní vlády byly pouze dvě ženy, Vlasta Parkanová v druhé vládě Mirka Topolánka a Karolína Peake ve vládě Petra Nečase (Vláda České republiky 2022b). Obecná

tendence je ženám přenechávat „měkká“ ministerstva, tedy zdravotnictví, školství či práce a sociálních věcí (Šprincová, Mottlová 2016, s.12-13).

S problematikou ženské reprezentace se naskytují otázky požadující vymezení ženské skupiny jako „kdo jsou ženy?“ a „jak ženy jako skupinu můžeme definovat?“ Dle Veroniky Šprincové a Markéty Mottlové v kontextu deskriptivní reprezentace není třeba skupinu žen definovat. Stačí, že „určité osoby jsou ve společnosti rozeznávány jakožto ženy a na základě toho je k nim přistupováno, a jednoduše pak požaduje spravedlivý přístup těchto osob k politickému rozhodování.“ Na druhou stranu, v kontextu substantivní reprezentace není snadné takovou definici zformulovat, obzvláště bez určení „kolektivní identity žen.“ S touto identitou je složité pracovat z důvodů vzájemných odlišností žen jako například ekonomické a sociální zázemí, sexuální orientace, věk či barva pleti (Šprincová, Mottlová 2016, s. 18).

Hana Havelková mluví o vymezení žen jako politické skupiny v kontextu liberalistického feminismu. Argumentuje tím, že jako skupina měly historicky omezená politická práva a jsou „méně samozřejmou a méně automatickou [skupinou] než muži“ v rámci politického působení ve společnosti s patriarchálními atributy⁷. Havelková dále ženskou skupinu definuje jako sociální, kdy na rozdíl od mužů během svého života často vykonávají „obrovskou společenskou práci“ v podobě péče o druhé – o děti, staré či nemocné (Havelková 2006, s.28). Nicméně autorka Hana Maříková říká, že znevýhodňování žen v kontextu politiky a jejich postavení je nedefinuje jako homogenní skupinou. Postavení ve společnosti může být vnímáno a definováno různými ženami odlišně. Ženy politicky i voličky jsou v kontextu politiky skupinou různorodou s odlišnými názory a hodnotami. Politicky se mohou také více přiklánět k hodnotám své strany či voličů, které reprezentují, na místo „ženských zájmů“ (Maříková 2016, s. 14).

Odlišnost ženské a mužské zkušenosti může být do jisté míry validní, ačkoliv v mnoha ohledech se zkušenost obou genderů neliší. Je ale nutné zmínit, že i rozdílnost zkušenosti může být problematická a nejednoznačná. Zprvce není jasné, zda je rozdílná zkušenost vskutku spojená s pohlavím a zadruhé je jen otázkou, jak velkou důležitost daná zkušenost nese. Nejsilnějším argumentem v kontextu ženské reprezentace tedy zůstává otázka lidských a občanských práv a v neposlední řadě také rovnosti (Šprincová, Mottlová 2016, s. 19-20).

⁷ V takovéto společnosti jsou ve většině případů muži držiteli moci a autority (Cambridge Dictionary 2022).

Zastoupení žen a mužů je dodnes v zcela patrném nepoměru. Poměr žen stále nedosáhl „kritickou hranici“ 30%⁸ v žádné z českých politických institucí (Fórum 50%). Česká republika si na žebříčcích⁹ týkajících se rovnosti pohlaví či podílu žen v parlamentech nevede nejlépe jak ve srovnání se státy Evropské unie, tak ani v rámci celého světa. (Úřad vlády České republiky, s. 36). Index genderové rovnosti publikovaný Evropským institutem pro rovnost žen a mužů hodnotí členské státy na základě politik Evropské unie týkajících se rovnosti pohlaví a zaznamenává jejich pokrok v tomto ohledu. Česká republika v edici 2021 tohoto indexu získala 56,7 bodů ze 100 možných a umístila se na 22. místě z 27 států. Nejnižší skóre získala v dílčí kategorii „moc,“ jejíž součástí je také moc politická (Gender Equality Index 2021).

Dle žebříčku Meziparlamentární unie¹⁰, který srovnává země světa na základě poměru žen v parlamentu¹¹ činí světový průměr zastoupení žen v parlamentech 26,2%¹² a průměr v rámci evropských zemí činí 31,3%¹². Česká republika v žebříčku mezinárodního srovnání obsadila po parlamentních volbách 2021 92.¹² místo. Z Evropských zemích se dlouhodobě na předních příčkách žebříčku umisťují zejména severské země se současnými 44,7% (Island 47,6%, Švédsko 46,1%, Finsko 45,5%, Norsko 45% a Dánsko 39,7%), naopak střední a východní Evropa s nynějšími 25,6% je na tom nejhůře. Mezi evropské země, které překonali 40% hranici žen v parlamentech se mimo skandinávské státy dále řadí Španělsko (43%), Švýcarsko (42,5%), Belgie (42%), Rakousko (41,5%) a Nizozemsko (40,7) (IPU Parline 2022). Společným jmenovatelem výše zmíněných zemí (mimo Švýcarsko) jsou legislativně nařízené genderové kvóty (Arndt, Wrohlich 2019, s. 339). Dle zprávy Evropského institutu pro rovnost žen a mužů roste podíl žen v parlamentech zemí, které adaptovali genderové kvóty až třikrát rychleji nežli těch s absencí kvót (European Institute for Gender Equality 2021).

V následujících odstavcích se budu věnovat situaci v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky a dalším politickým institucím v kontextu ženské reprezentace. Za svou existenci absolvovala Poslanecká sněmovna devatery volby, v roce 1992 ještě jako

⁸ Tato hranice je potřebná pro „prosazení zájmů jakékoliv sociální skupiny“ (Šprincová, Mottlová 2015, s. 7).

⁹ Například Index genderové rovnosti (Gender Equality Index 2021) nebo žebříček Meziparlamentární unie (IPU Parline 2022).

¹⁰ Z anglického „Inter-parliamentary Union“ or „IPU.“ Všechna data jsou aktualizována k březnu 2022 (IPU Parline 2022).

¹¹ Jedná se o data z dolních komor či jednokomorových parlamentů.

¹² IPU Parline: *Global data on national parliaments* [online]. [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://data.ipu.org/content/parline-global-data-national-parliaments>

Česká národní rada (Gerloch, Hřebejk, Zoubek, str. 67). V Parlamentu ČR v současné době, tedy po parlamentních volbách 2021 a senátních volbách 2020, zasedá 26%¹³ poslankyň a 15%¹⁴ senátorek. Zastoupení žen poslankyň má mírně rostoucí tendenci, nicméně situace nadále ani zdaleka nereflktuje skutečný poměr žen a mužů ve společnosti. Můžeme pozorovat poměrně velký propad mezi poměrem nominovaných kandidátek a zvolených poslankyň. V posledních parlamentních volbách z října 2021 bylo nominovaných žen 31,6%, zvolených poslankyň ale bylo pouhých 25% (Fórum 50% 2021). Post předsedkyně Poslanecké sněmovny nesla žena pouze ve dvou volebních obdobích od vzniku tohoto orgánu. V období mezi lety 2010-2013 tento post obsadila Miroslava Němcová za ODS a v současném volebním období je předsedkyní Poslanecké sněmovny Markéta Pekarová Adamová za koalici SPOLU (Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky).

Ve všech ostatních politických orgánech, zejména ve Vládě ČR, je stav obdobný situaci v Parlamentu ČR. Současná vláda má 3 ministryně, což znamená 16,7% ministerstev vedených ženami. V Evropském parlamentu zasedá 33% žen. Orgány lokální i komunální politiky jsou na tom velmi podobně. Na zastupitelstvech krajů zasedá 22% žen. Na zastupitelstvech měst a obcí se jedná o 28% žen (Fórum 50% 2021).

Podle přehledové studie politické angažovanosti žen mezi lety 1993-2013 je evidentní nepřímá úměra mezi úrovní politiky a zastoupením žen: „Čím vyšší úroveň politiky, tím nižší je zastoupení žen“ (Šprincová, Adamusová 2014, s. 4). V posledních osmi letech se situace nijak výrazně nezměnila. Česká republika se dokonce propadla v žebříčku mezinárodního parlamentního srovnání z 59. místa, které obsadila v roce 2013 až na současné 92. místo (IPU Parline 2022).

1.3. Faktory ovlivňující nízkou reprezentaci žen

Ženy jsou nejen podreprezentovány v parlamentech, nýbrž je jim také odebrána možnost aktivně se účastnit politických rozhodnutí. Rovná politická reprezentace obou pohlaví je klíčovým principem genderové rovnosti a práva na politickou participaci, avšak ženy vstupující do politiky stále čelí mnohým problémům a bariérám (Balington, Karam

¹³ POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Poslanecká sněmovna, 9. volební období, od 2021: Poslanci a orgány* [online]. Aktualizováno: 2022b [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=182>

¹⁴ FÓRUM 50%: *Zastoupení žen a mužů v politice* [online] 2021. [cit. 2022-02-12]. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/statistiky/zastoupeni-zen-a-muzu-v-politice>

2005, s.33-34). Veřejný i soukromí život a jeho dílčí oblasti ztěžují ženám vstup i následnou přítomnost v politice.

Mezi konkrétní problémy se řadí například genderové stereotypy či nedostačující kapacity a dostupnost mateřských škol i dalších předškolních institucí jako jsou například jesle. Typ volebního systému, proces sestavování kandidátních listin a další vnitrostranické procesy jednotlivých politických stran jsou dílčími faktory, které do jisté míry ovlivňují ženskou participaci v politice (Vláda České republiky 2021, s. 37). Tyto překážky jsou v odborné literatuře často rozřazovány dle roviny, do které zasahují a jsou nazývány společenskými, individuálními a institucionálními bariérami (například Šprincová 2012, s.7, Rakušanová 2007, s. 9-14, Maříková 2016, s. 16-23, Shvedova 2005, s.33-50). V následujících podkapitolách se budu těmto typům bariér blíže věnovat.

1.3.1. Společenské bariéry

První typ překážek se nachází na úrovni společenské a má velký vliv nejen na samotnou ženskou reprezentaci v politice (Fórum 50%b), ale také na další dvě kategorie bariér: individuální a institucionální (Shvedova 2005, s. 34-36, 44-45). Velký problém společenských bariér spočívá primárně v tom, že jsou velmi „hluboce zakořeněny“ a jen těžko se s nimi dá hýbat (Šprincová 2012, s. 8). V této kategorii se především zaměřím na postoje české veřejnosti ohledně ženské participace a stále přetrvávající genderové stereotypy týkající se rozdílných rolí žen a mužů ve společnosti. Dalšími dílčími faktory v této kategorii jsou například rodinné povinnosti, politická kultura či role masových médií (Ara 2019, s. 8-17).

Tradiční genderové role nastavené společností spojují ženy s rolí matky a pečovatelky starající se o domácnost. Ženy dle těchto rolí mají místo doma, tedy v soukromé sféře, zatímco muži působí ve sféře veřejné (Ara 2019, s. 14-15). Ženská přítomnost v politice je ovlivněna zejména v kontextu společností, kde se ve velké míře setkáváme s rozdělením rolí na základě pohlaví. V České republice je tato tradiční diferenciací rolí patrná. Většina společností stále považuje péči o domácnost jako výhradně ženskou povinnost a třetina ženám přisuzuje i péči o děti. Tradiční rozdělení rolí mají tendenci vnímat spíše muži a lidé ze starších generací. Zvýšení ženského zastoupení v politice není nápomocný ani charakter politické práce, která byla původně formována výhradně pro muže. Častá jsou dlouhá jednání, která jsou mnohdy neslučitelná s rodinnými povinnostmi (Fórum

50%b). Politický svět je tedy organizovaný primárně na základě mužských hodnot a standardů (Ara 2019, s. 10-11).

V následujících odstavcích budu čerpat z výzkumu Sociologického ústavu AV ČR z roku 2015 „*Ženy a muži v rovnováze*“, který mimo jiné zkoumá postoje české veřejnosti týkající se ženské participace v politice. Dle výzkumu považuje 72% žen a 44% mužů nynější situaci týkající se reprezentace žen v politice jako nedostatečnou, tento nedostatek se setkal s největší kritikou v kontextu vrcholné politiky. Ačkoliv převládá postoj, že se do politiky hodí obě pohlaví stejně, téměř polovina mužů však zastává názor, že se do vrcholné politiky hodí spíše muži. Propad mezi pohledem mužů a žen můžeme také pozorovat v otázce důležitosti zapojování žen do politiky, kdy muži opět problému nepřikládají stejnou důležitost jako ženy. Muži jsou skeptičtější nežli ženy i ohledně pozitivního společenského přínosu žen do politiky. Někteří muži dokonce vyjádřili negativní stereotypní názory ohledně ženských přínosů do politiky, jako například absenci důslednosti, nerozhodnost, argument, že ženy politice nerozumí a nemají v ní co dělat či ženská emocionálnost a náladovost.

Ženy byly spojovány se stereotypně ženskými oblastmi politiky jako jsou rodinné záležitosti, děti či sociální problematiky, dále také školství a „ženská témata.“ Mužskými doménami jsou dle respondentů hlavně obrana a bezpečnost, doprava a zahraniční politika (Vohlídalová 2015, s. 5-23). Některé odpovědi podporují přítomné společenské stereotypy, kdy například předpokládají povahu a oblast zájmu na základě pohlaví (Šprincová, Mottlová 2016, s.11-13). Je ale nutné podotknout, že v české společnosti převládá otevřenost ohledně vstupu do politiky a politické participace žen. Ženám je také vesměs přiznávána stejná schopnost působit v politice jako mužům (Vohlídalová 2015, s. 5-29, Fórum50%b). Na druhou stranu, z výzkumu také vyplývá, že většina české společnosti není nakloněná zavádění pozitivně diskriminačních opatření pro podporu vstupu a participace žen v politice i přesto, že je téměř polovina vnímá jako účinná. Opět zde byl patrný rozdíl mezi postoji žen a mužů, kdy ženy byly těmito opatřeními více nakloněné, kdežto muži měli větší tendenci být skeptičtí (Vohlídalová 2015, s. 32).

V neposlední řadě je důležité zmínit roli masových médií. Není výjimkou, že média přiživují stereotypy ohledně genderových rolí ve společnosti namísto toho, aby ženské političky zobrazovali v pozitivním světle a inspirovali tak další ženy k případnému vstupu do politiky či kandidatuře. Velmi často se v médiích objevují komentáře ohledně vzhledu političek, zanedbávány jsou však jejich dovednosti či úspěchy. Tato tendence zobrazuje ženy

jako sexuální objekty či „druhotné“ občanky, kdy fyzický vzhled, soukromý život a sexualita jsou postaveny do popředí před jejich politické přínosy (Ara 2019, s. 16-17). Stereo typizace nepřichází pouze ze strany médií, nýbrž také skrze zprávy, email či sociální sítě přímo jednotlivým političkám. Ženy ve vysoké politice hovoří o tom, že jim často chodí zprávy nejen se stereotypním pojetím žen a jejich rolí, ale dokonce výhružky znásilněním či zabitím. Poslankyně Richterová řeší konkrétní výhružky s policií a soudně. Tyto skutečnosti jsou pro ženy v politice velmi psychicky vysilující a mohou představovat další z bariér (Dolejší 2021, Režňáková, Vlčková 2021). Mnohé poslankyně se s určitou formou sexismu setkaly i přímo v Poslanecké sněmovně, kde, ač výjimečně, slyšely nemístné narážky od svých kolegů (Janáková 2019). Tento jev je možné podpořit odpověďmi v rámci dotazníkového šetření, kde několik kandidátek do sněmovních voleb 2021 popisují svou zkušenost se sexismem či nemístnými poznámkami během působení v politice.

1.3.1.1. Individuální bariéry

Tuto kategorii jsem zařadila pod bariéry společenské z toho důvodu, že individuální překážky se velmi prolínají s těmi společenskými. Existence bariér na individuální úrovni je do jisté míry podmíněna existencí společenských bariér, a to zejména v kontextu genderových stereotypů týkajících se „tradičního“ dělení rolí na ženské a mužské. (Shvedova 2005, s. 44-45). Tato rovina tedy zahrnuje nejen sebevědomí a zájem o politiku (Maříková, s. 20), ale také společenské nastavení týkající se dělby práce v rámci rodiny. Lze sem také zařadit sebevědomí (Fórum50%a), životní zkušenosti či určité přesvědčení o zvládnutí politické pozice (Maříková 2016, s. 20).

Tradiční model rodiny v české společnosti převládá. Ženy jsou ve velké většině ty, které zůstávají s dětmi doma na rodičovské dovolené. Domácí práce také vykonávají převážně ženy, a to i po skončení rodičovské dovolené. Po celém dni v zaměstnání tedy přijdou domů a zde mají další práci, která je ale neplacená a společností nedocenená. O takzvané „druhé směně“ hovoříme z toho důvodu, že činnosti týkající se péče o domácnost zaberou v průměru 30 hodin týdně. Samotné ženy by ocenily rovnoměrnější rozdělení mezi oběma partnery. Pro ženy, které by se rády politicky angažovaly je toto společenské rozpoložení problematické a znamená překážku jejich politickému působení (Fórum 50%a). Vybalancování rodinného a pracovního života je pro ženy těžké také z důvodu nedostatečné či cenově nedostupné péče o děti. Mateřské školy odmítají každý rok desítky tisíc žádostí o umístění (Úřad vlády České republiky 2020, s. 25).

Další oblastí v rámci péče o děti jsou jesle, tedy oblast, která je v České republice velmi negativně hodnocena a špatně dostupná. Matky, které dítě do jeslí umístí jsou často nazývány „krkavčí matky.“ Ženy jsou tedy v případě umístění dítěte do jeslí velmi kritizovány ze strany společnosti. Nicméně realita se od stereotypu „škodlivých“ jeslí poměrně značně liší a dle dětské psycholožky Zuzany Masopustové zde hraje roli více proměnných. Hovoří také o tom, že pobyt v jeslích může naopak péči o dítětem zkvalitnit, protože dává rodičům možnost odpočinku (Šmídová 2019). Přesto, že v řadě evropských států jesle běžně fungují, v České republice tomu tak není. V rámci Evropské unie se řadíme mezi státy, kde je tato péče nejméně dostupná (ČTK 2020).

Výzkumy veřejného mínění ukazují, že se velká část žen, stejně jako mužů, zajímá o politiku. Nezájem o veřejné dění je u obou pohlaví obdobný, a proto stereotyp, který předpokládá větší zájem o politické dění mužů, než žen se nezdá být pravdivý. Tento stereotypní názor opět převládá u mužů. Zájem o veřejné dění je spíše ovlivněn faktory jako vzdělání a věk (Vohlídalová 2015, s. 45, Fórum 50%a). Zájem o politiku je nezbytnou nutností, nicméně samotný zájem pro politickou participaci nestačí. Důležitými faktory je dále také „míra subjektivní kompetence a pocit subjektivní politické efektivity.“ Tyto faktory můžeme chápat jako určitou míru sebevědomí, znalosti v oblasti politiky a přesvědčení o zvládnutí politické funkce. Na druhou stranu role hodnot a politických přesvědčení v rámci politické participace není jednoznačná (Maříková 2016, s. 21).

S přítomností v politice se pojí sebevědomí. Jeho nedostatek u žen je jedním z faktorů nízkého zastoupení žen. Mnohé ženy bezesporu disponují všemi kvalitami potřebnými pro politickou funkci, ale strach či malé sebevědomí je od jejího vykonávání může odrazovat (Ara 2019, s. 16). Nedostatek sebevědomí u žen je možné odůvodnit například rozdíly ve výchově dívek a chlapců, kdy jsou často podporovány stereotypní genderové role či vlastnosti. Dále je také tento fenomén možno vysvětlit existujícími předsudky ohledně nedostatečných schopností pro vykonávání vrcholných politických funkcí, které často přichází právě od mužů (Fórum 50%a).

1.3.2. Institucionální bariéry

Poslední kategorie překážek je definována jako takzvaná „strukturální úroveň“ (Maříková 2016, s. 16). Je zde ale nutné zdůraznit, že tyto politické struktury vycházejí ze společenského nastavení, tedy z bariér společenských (Shvedova 2005, s. 34-36). Do této úrovně řadíme především typ volebního systému z pohledu jeho prostupnosti a způsob

sestavování kandidátních listin v jednotlivých politických stranách. Také sem patří případná implementace genderových kvót¹⁵ (Rakušanová 2007, s. 9). Dále je pozornost věnována míře politické soutěže, fungování jednotlivých politických stran či hnutí z hlediska ideologie, pozice v konkrétním politickém systému a v neposlední řadě také případné ženské organizace fungující v rámci politického života (Maříková 2016, s. 17-18).

V ČR jsou v současné době používány dva volební systémy, a to většinový při volbách do Senátu ČR a při volbě prezidenta a systém poměrného zastoupení při všech ostatních volbách v České republice, včetně voleb do Poslanecké sněmovny PČR (ČSÚ 2021a). Ve většinovém volebním systému na našem území vítězí kandidát se ziskem nadpolovičního množství hlasů vůči ostatním. V případě, že žádný kandidát nezíská tuto většinu, koná se druhé kolo, kam postupují dva kandidáti s největším počtem hlasů. Systém poměrného zastoupení, jak již název napovídá, spočívá v poměrném rozdělování jednotlivých křesel mezi politické strany či hnutí na základě zisku hlasů. Součástí tohoto systému je minimální hranice, takzvaná klauzule, pro vstup do dané politické instituce (Ministerstvo vnitra České republiky 2021). Obecně je systém poměrného zastoupení vnímán v kontextu reprezentace žen jako přívětivější ve srovnání s většinovým (Maříková 2016, s.18), protože zařazením žen na kandidátní listiny mohou strany zaujmout větší spektrum voličů. Na druhou stranu, při nominaci pouze jednoho kandidáta v případě právě většinového systému bývá častější tendence nominovat muže. Ženy jsou v tomto ohledu nominovány pouze pokud „je k tomu výslovná politická vůle“ (Matland 1998, s. 112-113). V České republice jsou ženy i v případě „vhodnějších“ poměrných systému podreprezentovány (Maříková 2016, s.18). Volební systém tedy na reprezentaci žen působí nepřímo skrze mechanismus nominace na kandidátní listiny. Přítomnost žen v politických institucích je ovlivněna vzájemným působením volebního systému, nominace kandidátů a kandidátek a počtu politických stran ve stranickém systému (Rakušanová, Václavíková-Helšusová 2006, s. 44).

Vnitrostranické procesy výběru jednotlivých politiků a političek na kandidátní listiny jsou dle Petry Rakušanové nejdůležitějším faktorem v kontextu přítomnosti žen v politice (Rakušanová 2007, s. 9). Důležitost byla také tomuto procesu vně politických stran udělena

¹⁵ „Jedna z forem pozitivních akcí, opatření s cílem napravit předcházející nerovnost obvykle ve vztahu k rozhodovacím pozicím nebo k přístupu ke školení či zaměstnání, které definuje určitý podíl míst pro určitou skupinu. Jedná se o jednu z forem afirmativních/pozitivních opatření. (Např. některé politické strany v zemích EU uplatňují kvóty na kandidátních listinách tzv. zipovým systémem, tzn. že se na nich střídá vždy žena a muž. Na jiných kandidátkách může být 40 % žen, 40 % mužů a zbytek ponechán "volné soutěži")“ (ČSÚ 2016).

výzkumem, který se soustředil na Belgie v roce 2014, konkrétně na 11 politických stran a jejich kandidátní listiny pro „matku všech voleb¹⁶.“ Tento výzkum došel k závěru, že sestavování kandidátních listin je klíčovým faktorem v kontextu ženské reprezentace. Politické strany sestavující kandidátní listiny tedy hrají hlavní roli v tom, do jaké míry bude politika genderově vyrovnaná. Studie také zjistila, že ženy jsou častěji nominovány, pokud jsou další ženy součástí nominujících, tedy součástí politických stran či jejich vedoucích orgánů (Vandeleene 2017, s. 17-18).

Tento výběr je klíčový vzhledem ke skutečnosti, že při převážné části voleb do politických institucí volič vybírá již na základě „předvýběru“ jednotlivých politických stran. Rakušanová dále popisuje určité „organizační dilema“, kterému strany čelí při sestavování kandidátních listin, a které má potencionální dopad na reprezentaci žen v politických institucích. Jedná se o to, jakým způsobem strana kandidáty vybírá, tedy jestli je jejím cílem nominovat hlavně „mocné aktéry vnitrostranické politiky“ či sestavit kandidátní listinu takovým způsobem, aby se jí dostalo co největší podpory voličů. Tyto dvě varianty se nemusí vždy vzájemně vylučovat, nicméně eventuální dilema může v kontextu žen znamenat bariéru vstupu do politiky, kdy strana na nominování kandidátů nahlíží z pohledu motivace. V této situaci je pro stranu samozřejmě důležité nominovat takové kandidáty, aby bylo možné získat co nejlepší volební výsledek. Šance pro nominaci žen na volitelné pozice kandidátních listin tedy není vysoká, pokud ji nepožadují voliči a pokud nejsou mezi těmito „klíčovými vnitrostranickými aktéry“ přítomny i ženy (Rakušanová 2007, s. 9-10). Více ženským kandidátek je tedy možné dosadit na volitelné pozice pomocí tlaku ze strany veřejnosti a silnou ženskou pozicí uvnitř strany, kterou může formovat například vlivná organizace žen (Rakušanová, Václavíková-Helšusová 2006, s. 44).

Kandidátní listiny může volič do jisté míry ovlivnit svými čtyřmi preferenčními hlasy, přítomnost žen může tento nástroj ovlivnit pozitivně, ale i negativně (Šprincová, Kos Mottlová 2021, s. 3). Posledním parlamentním volbám z října 2021 předcházela kampaň „Zakroužkuj ženu“, která se snažila různými argumenty a s pomocí mnoha známých osobností přesvědčit voliče, ať dají své preferenční hlasy právě ženám (Zakroužkuj ženu 2021). Ženy v těchto volbách získaly rekordních 25% křesel v Poslanecké sněmovně. O roli iniciativy Zakroužkuj ženu na této skutečnosti můžeme jen polemizovat (Fórum 50% 2021), nicméně díky preferenčním hlasům se do Poslanecké sněmovny dostalo 13 žen, což je zatím

¹⁶ Z anglického „mother of all elections.“ Tento termín indikuje událost v roce 2014, kdy se v Belgii konaly ve stejný den volby do Evropského parlamentu, federální i regionální volby (Vandeleene 2017, s. 1).

nejvyšší počet v historii (Zakroužkuj ženu 2022). Největší vliv na tyto volby dle studie Fóra 50% měla ale úspěšnost jednotlivých stran, zejména pak poměr a pořadí žen na jejich kandidátních listinách (Šprincová, Kos Mottlová 2021 s.4).

Nejběžnějším nástrojem pro podporu žen v politice jsou kvóty, tedy pozitivně diskriminační opatření, která jsou implementována v kontextu kandidátních listin či do orgánů jednotlivých stran. Kvóty se zdají být nejvíce efektivním a také velmi rychlým podpůrným nástrojem ze zkušenosti v řadě evropských zemích. Existuje několik typů kvót, nicméně nejběžněji se setkáváme s dvěma typy, a to legislativní a dobrovolné genderové kvóty. Legislativními se rozumí právně nařízené a platné pro všechny politické subjekty, naopak dobrovolné si strany implementují dle svého uvážení. Tyto opatření typicky udávají pravidla o sestavování kandidátních listin z hlediska přítomnosti obou pohlaví, jsou tedy „genderově neutrální“ a teoreticky garantují místo na kandidátních listinách i mužům. V praxi mají vliv právě na ženskou přítomnost v politických institucích. Tento nástroj je zaváděn pro umělé odbourání bariér vstupu a přítomnosti žen v politice. Je velmi obvyklé, že po čase a dosažení určitého cíle v kontextu ženské reprezentace (čímž typicky bývá 30%) jsou kvóty odstraněny (Šprincová, Mottlová 2015, s. 17-18).

Legislativně nejsou kvóty v České republice artikulovány, nicméně Strana zelených uplatňuje kvóty na dobrovolné bázi (Strana zelených 2021). Do roku 2019 tento typ kvót využívala také ČSSD (Česká strana sociálně demokratická 2018). Právě kvůli zrušení těchto kvót je možné u strany pozorovat výrazné snížení celkového počtu žen na kandidátních listinách k parlamentním volbám 2021. Na druhou stranu můžeme ale pozorovat nárůst ženských kandidátek na předních příčkách, a to konkrétně 3 ženy na první pozici a 30% žen do 5. místa (Šprincová, Kos Mottlová 2021, s. 9).

1.4. Formální postavení žen v českých politických stranách

V následujících odstavcích se budu věnovat českým politickým stranám, a to konkrétně formálnímu ukotvení žen v jejich stanovách. Zaměřím se na strany současně přítomné v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky, tedy na ODS, KDU-ČSL, TOP09, Piráty, STAN, ANO a SPD, a dále také na ČSSD, KSČM, Stranu zelených, Přísahu a Trikoloru. Politické strany rozdělím do tří skupin dle politik či dalších nástrojů podporující ženy v politice. Skupina A jsou strany, které mají ve stanovách zmíněné konkrétní politiky zaměřené na ženy, skupina B jsou strany, které měly takové politiky v minulosti či se podpoře žen věnují pomocí jiných nástrojů nežli ve stanovách ukotvených opatření, a

nakonec skupina C jsou strany, které takové politiky ve stanovách postrádají a zároveň se ženské podpoře nijak nevěnují.

1.4.1. Skupina A

Politickou stranou s explicitním formálním ukotvením žen a ženských členek je pouze Strana zelených. Je to také jediná strana, jejíž stanovy obsahují genderové kvóty na dobrovolné bázi.

Jedním z programových cílů Strany zelených je prosazování rovnoprávnosti žen a mužů skrze své politiky. Článek 10 se zcela věnuje ženám a podpoře jejich zastoupení v politice. První část článku stanovuje takzvané dobrovolné genderové kvóty, které určují přesné počty žen mezi místopředsedy, delegáty a zástupci strany. Zelení mají také interní pravidla ohledně sestavování kandidátních listin, kde opět uplatňují pozitivní diskriminační nástroj: dobrovolné kvóty. Dalšími odstavci jsou již zmíněná ustanovení rozpracována a dále podporována ve prospěch žen. Poslední bod popisuje takzvané „spolupředsednictví“, kterým je umožněno držet pozici v čele strany dvěma členům opačného pohlaví (Strana zelených 2021b)

1.4.2. Skupina B

Politickou stranou, která měla v minulosti ukotvené podpůrné opatření pro ženy je ČSSD. Do roku 2019 obsahovaly stanovy strany formální ukotvení žen i dobrovolné genderové kvóty. Tyto náležitosti byly zrušeny na sjezdu v Hradci Králové v roce 2019 (iRozhlas 2019). Staré stanovy explicitně zmiňovaly princip rovných příležitostí pro ženy a muže jako jeden z politických cílů, který strana prosazovala pomocí genderových kvót týkajících se stranických funkcí i kandidátních listin (Česká strana sociálně demokratická 2018). Nové stanovy pouze deklarují rovnost příležitostí pro ženy a muže jako jeden z cílů, nicméně žádná podpůrná opatření již obsažena nejsou (Česká strana sociálně demokratická 2019).

Další tři politické strany, konkrétně Piráti, KDU-ČSL a KSČM ve svých stanovách žádná podpůrná opatření nemají (Pirátská strana 2021, KDU-ČSL 2021b, Komunistická strana Čech a Moravy 2022), nicméně ženy podporují pomocí jiných nástrojů či organizací. V rámci Pirátské strany vznikla v lednu roku 2021 pracovní skupina Rovné šance, která se si pokládá za cíl zvýšit ženskou reprezentaci jak ve straně, tak i v politických funkcích (Pirátská strana 2022a). Podobným příkladem je strana KDU-ČSL, která disponuje

podpůrnou organizací pro ženy, Volební akademii žen. Tato akademie požaduje zvýšení ženské participace a pomocí vzdělávacích workshopů připravuje potencionální političky na vykonávání politických funkcí (Akademie žen 2022). Komunistická strana Čech a Moravy ke každým volbám vydává „povinné doporučení“ týkající se umístění žen na kandidátních listinách (Šprincová, Mottlová 2013, s. 89, Svěrák, Vlčková 2021).

1.4.3. Skupina C

Všechny ostatní politické strany a hnutí, tedy ODS, TOP 09, STAN, ANO, SPD, Přísaha a Trikolora, nevěnují ve svých stanovách politickým téměř žádný prostor. U některých stran, konkrétně u ODS, TOP09 a STANu, se v sekci cíle v různých obměnách objevuje fráze, kterou strana prohlašuje aspiraci ke společnosti s rovnými příležitostmi (Občanská demokratická strana 2015, TOP 09 2021, Starostové a nezávislí 2021). TOP 09 a STAN také odsuzují jakoukoliv formu diskriminace či nesnášenlivosti (TOP 09 2021, Starostové a nezávislí 2021). Zbylé strany rovnost ani odpor k diskriminaci ve výčtu hodnot nezmiňují (ANO 2021, Přísaha 2021, Trikolora 2019). Naopak SPD ve stanovách hovoří o odporu k pozitivní diskriminaci menšin (Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura 2016).

2. Sestavování kandidátních listin jednotlivých stran z hlediska zastoupení žen

Strana zelených jako jediná česká politická strana využívá při sestavování kandidátních listin pozitivně diskriminační opatření, a to konkrétně dobrovolné genderové kvóty. Tímto opatřením zajišťuje, aby byla kandidátní listina tvořena alespoň z třetiny ženami. Kvóty se také týkají konkrétního umístění žen, kdy mezi prvními dvěma kandidáty musí být minimálně jedna žena, v první pěti musí být minimálně dvě ženy a v první třetině listiny musí být třetina ženských kandidátek. Ve většině případů se také drží takzvaného „zip“ pravidla, kdy se ženy a muži na kandidátních listinách střídají po jednotlivých příčkách (Strana zelených 2021b). Kandidátní listiny jsou sestavovány na základě primárních voleb, v případě voleb do Poslanecké sněmovny se jedná o takzvané „tříkolové volby,“ které se skládají ze základního, krajského a republikového kola. Genderová opatření jsou uplatněna již v krajském kole, v posledním kole jsou kandidátní listiny schváleny Republikovou radou (Strana zelených 2021a)

Mezi lety 2015-2019 využívala genderové kvóty také strana ČSSD. Na kandidátních listinách dle stanov muselo být přítomno minimálně 40% kandidátů opačného pohlaví (Česká strana sociálně demokratická). Nové stanovky z roku 2019 genderové kvóty již neobsahují (Česká strana sociálně demokratická 2019). Tato změna byla na kandidátních listinách ČSSD ke sněmovním volbám 2021 zaznamenána a měla negativní dopad na přítomnost žen. Oproti předchozím sněmovním volbám z roku 2017 bylo kandidátek za Sociální demokracii téměř o 20% méně. (Šprincová, Kos Mottlová 2021, s. 3-4). Na sestavování kandidátních listin se podílí několik orgánů ČSSD (Česká strana sociálně demokratická 2019).

Jak jsem již zmínila výše, komunisté vydávají ke každým volbám takzvané „povinné doporučení,“ které upravuje pozici žen na kandidátní listině. Podmínkou KSČM je, aby na prvních dvou místech byly kandidáti opačného pohlaví a poté, aby v každé trojici byl přítomen jeden kandidát či kandidátka opačného pohlaví. Ačkoliv je doporučení povinné, není v některých krajích dodržováno (Šprincová, Kos Mottlová 2013, s. 89, Svěrák, Vlčková 2021). Kandidátní listiny sestavují stranické orgány KSČM na základě primárních voleb (Komunistická strana Čech a Moravy 2016).

Ve sněmovních volbách 2021 figurovaly dvě koalice, SPOLU a PirSTAN. V ODS o kandidátních listinách rozhoduje výkonná rada, která nejen rozhoduje o jejich složení, ale

také schvaluje pravidla ohledně výběru kandidátů a sestavování kandidátních listin (Občanská demokratická strana 2015). V KDU-ČSL jsou kandidátní listiny sestavovány na základě primárních voleb celostátním výborem strany (KDU-ČSL 2021b). V TOP 09 má každý člen možnost navrhnout kandidáta (Jonášová 2022). Dále také navrhuje kandidáty a následně rozhoduje o podobě kandidátních listin výkonný výbor strany (TOP 09 2021). Pirátská strana kandidátní listiny sestavuje na základě primárních voleb. Krajské fórum nominuje kandidáty na celostátního lídra, který je následně volený celostátním fórem. Zvolený celostátní lídr si zvolí jeden z krajů pro svou kandidaturu. Jednotlivé kandidátní listiny jsou sestavovány krajskými fóry (Pirátská strana 2022b). Krajský sněm sestavuje kandidátní listinu a následně jí schvaluje předsednictvo ve straně Starostové a nezávislí (Starostové a nezávislí 2021). Obě koalice měly ošetřené sestavování společných kandidátních listin a rozřazení míst pro jednotlivé politické strany koaličními smlouvami, nicméně ani jedna z nich ženy nezmiňovala (SPOLU 2021b, Piráti a Starostové 2020).

Ani ostatní politické strany nemají žádná konkrétní opatření pro zvýšení přítomnosti žen na kandidátních listinách (Svěrák, Vlčková 2021). V hnutí ANO nominuje kandidáty předsednictvo a krajský sněm. Kandidátní listiny jsou sestavovány krajským sněmem a jsou následně schváleny výborem (ANO 2021). V SPD kandidátní listiny sestavuje i schvaluje předsednictvo (SPD 2020). V hnutí Přísaha kandidáty navrhuje a nominuje Krajský sněm (Přísaha 2021). V hnutí Trikolora o složení kandidátních listin rozhoduje předsednictvo (Trikolora 2019).

2.1. Prosazování žen politickými stranami a koalicemi

Mimo Stranu zelených nevyužívá žádná z ostatních zkoumaných politických stran ani koalic genderové kvóty či obdobná opatření pro zvýšení počtu žen v politice (Šprincová, Kos Mottlová 2021, s. 9, Svěrák, Vlčková 2021). Tato podkapitola se věnuje aktivitám, kterými strany prosazují a podporují ženy v politice či jejich neexistenci.

2.1.1. SPOLU

Koalice SPOLU je politickým uskupením tří konzervativních politických stran: ODS, KDU-ČSL a TOP 09. V programu se věnuje problematice rovnosti v kontextu rodinné politiky, kde požaduje sladění pracovního a rodinného života pomocí podpory práce z domova, zkrácených úvazků a rozšíření péče o děti (SPOLU 2021a).

2.1.1.1. ODS

Občanská demokratická strana, tedy vedoucí strana koalice SPOLU, ženy do politiky nijak výrazně neprosazuje. Nástroje pro podporu žen či rovné příležitosti dokonce odmítá. Dlouhodobě jsou toho názoru, že pokud má žena dostatečné schopnosti, do politiky se prosadí sama (Homfray 2020). Všichni členové mají tedy dle strany teoreticky stejnou šanci na prosazení, a to na základě svých schopností a dovedností. ODS tuto politiku dlouhodobě zastává, a to i v řadách svých ženských členek a političek (Smiggels Kavková 2007). Současný premiér Petr Fiala ve své publikaci „*Petr Fiala od A do Z*“ věnoval důležitost i slovu žena. Nicméně o její důležitosti v politických funkcích se nezmínil (Fiala 2021, s. 77). Bývalá poslankyně Miroslava Němcová hovoří o náročnosti skloubení rodinného a politického života pro matky, nicméně říká, že zejména na komunální a krajské úrovni je žen mnoho (Němcová 2022). Pokud se ale budeme soustředit na vrcholnou politiku, a to konkrétně Poslaneckou sněmovnu, má v současné době ODS pouze 5 z 34 poslaneckých křesel obsazených ženami (ODS 2022). Vedení ODS se po 30. kongresu konaném v dubnu 2022 opět skládá pouze z mužů. Dle předsedy Petra Fialy tento stav „neznamená, že Občanská demokratická strana nemá žádné ženy, které by reprezentovaly“ a dále jmenuje Janu Černochovou, Miroslavu Němcovou a Evu Decroix jako ženské představitelky ODS (ODS 2022). Žen je ale v ODS dlouhodobě málo, především pak v popředí. Strana nijak ženy nepodporuje, nevytváří pro ně tedy velmi přívětivé prostředí (Homfray 2020)

Dle dotazníkového šetření nominované kandidátky za ODS do sněmovních voleb 2021 tuto problematiku vnímají různě. Část vidí „zodpovědnost“ za nízkou ženskou reprezentaci především na straně samotných žen a občanské společnosti. Jiné ale hodnotí přístup strany k ženám a jejich podpoře jako nedostatečný. Kandidátky se ovšem shodují na vlivu genderových stereotypů, které rozdělují tradičně ženské a tradičně mužské role a do jisté míry brání ženám v politice působit. Mezi faktory, kvůli kterým je nízký počet žen na předních pozicích kandidátních listin ODS řadí ženský nezáměr o tyto pozice a o působení ve vrcholné politice.

2.1.1.2. TOP 09

TOP 09, stejně jako ODS, nemá pro ženy v politice žádná podpůrná opatření. Dle mluvčího strany Vladana Vaňka strana nepodporuje genderové kvóty (Svěrák, Vlčková 2021). Proti kvótám se ostře vymezuje současná předsedkyně strany a předsedkyně Poslanecké sněmovny Markéta Pekarová Adamová (Adamová 2020) a stejně tak poslankyně

Helena Langšádlová (Langšádlová 2014). Pekarová však vnímá své politické působení jako možnou inspiraci ke vstupu do politiky pro další ženy (Heller 2020).

Obě ženy vidí největší problém vstupu a působení žen v politice skloubení role matky a političky. Klíčem k jejímu překonání je dle Pekarové Adamové rozšíření péče o děti, více zkrácených úvazků a obecně lepší pracovní podmínky pro ženy (Adamová 2020). Tyto oblasti jsou obsaženy ve společném programu koalice SPOLU (SPOLU 2021a).

2.1.1.3. KDU-ČSL

KDU-ČSL spíše, nežli ženy dlouhodobě podporuje rodiče a rodiny (KDU-ČSL 2021a). Na druhou stranu, na rozdíl od svých koaličních partnerů ODS a TOP 09, disponuje podpůrnou organizací pro ženy: Volební akademii žen. Akademie si dává za cíl zvyšovat ženskou participaci na všech úrovních politiky, požaduje více kandidátek a více zvolených zástupkyň. Iniciativa chce tohoto růstu docílit pomocí výběrového tréninkového a vzdělávacího programu připravující ženy na vykonávání politických funkcí. Program pokrývá oblasti jako vedení, komunikace a politický marketing (Akademie žen 2022). Tiskový mluvčí KDU-ČSL a manažer projektu VAŽ Václav Pláteník zodpověděl dotaz v kontextu Volební akademie žen, kdy hovořil o vyšším zájmu o kandidaturu během posledních šesti let existence VAŽ. K březnu 2022 tuto akademii absolvovalo přes 120 žen. Nicméně statistiky týkající se růstu kandidujících žen zatím nejsou vyhotoveny, a proto se dá hovořit pouze o kvalitativních poznatcích (Pláteník 2022).

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že v KDU-ČSL je běžné před každými volbami apelovat na nominační orgány, aby zohlednily zastoupení žen při sestavování kandidátních listin. Před sněmovními volbami 2021 zazněl tento apel také od předsedy strany Mariana Jurečky. Nominované kandidátky se shodují v tom, že je velmi náročné skloubit působení v politice s rodinnými povinnostmi. Jedna z respondentek tyto dvě roviny nazvala dokonce neslučitelnými, a to z důvodů dlouhých jednání, mimořádných schůzí a v neposlední řadě také většinu práce v Praze, což je pro mnohé ženy z vzdálenějších regionů obtížné.

2.1.2. PirSTAN

Česká pirátská strana se spojila do jedné koalice se Starosty a nezávislími ke sněmovním volbám 2021. Koalice Pirátů a Starostů se v rámci svého programu zabývá některými ženskými tématy jako jsou například porody nebo domácí a sexuální násilí. V programu se také věnují pracovnímu trhu a v rámci něj prosazují lepší pracovní podmínky

pro osoby na rodičovské dovolené či pracující rodiče (Piráti a Starostové 2022). Ani jedna z koaličních stran podpůrnými opatřeními pro ženy ale nedisponuje (Pirátská strana 2022b, Vlčková 2021).

2.1.2.1. Piráti

Pirátská strana se snaží postavení žen zlepšit skrze pracovní skupinu Rovné šance (Pirátská strana 2022a). Piráti vnímají nízké zastoupení žen jako překážku a pojmenovávají s ní spojené negativní důsledky, jako například nedostatečnou pozornost ženským tématům nebo menší podporu od ženských voliček. Konkrétním cílem pracovní skupiny je 40% ženské zastoupení mezi členy, na kandidátních listinách a na politických funkcích do roku 2026. Ve straně se jedná o 23% žen (Pirátská strana 2022a) a na kandidátní listině Pirátů ke sněmovním volbám 2021 byl poměr žen 31,9% (Šprincová, Kos Mottlová 2021, s. 4). Dalšími nástroji podpory žen je například platforma Pirátky na palubě či další kruhy, kde se řeší nejen nízké zastoupení žen, ale také nepříjemné situace týkající se politického prostředí (Snopová 2021).

Předseda Pirátů Ivan Bartoš otevřeně hovoří o znevýhodněné pozici žen v kontextu působení v politice. Dle Bartoše je současná situace především způsobená agresivním prostředím politiky, ale také stereotypním rozdělení rolí v kontextu povinností týkajících se rodiny a domácnosti. Dále vyzívá ke změně politické kultury a podpoře žen (Mašková 2021).

Dle dotazníkového šetření nominované ženy uváděli Piráty jako stranu, která ženy v politice podporuje, motivuje, snaží se bojovat s překážkami, kterým ženy čelí a vede diskuze ohledně genderové (ne)vyváženosti. Současnou situaci v Poslanecké sněmovně PČR hodnotily ve většině jako nedostačující. Mezi faktory, které tento stav způsobují uvedly například menší zájem ze strany žen o politiku, menší sebevědomí žen, nepříjemné prostředí v politice, existující bariéry, a to konkrétně hlavně společenské. Dle respondentek je na kandidátních listinách reflektováno současné společenské nastavení, ve kterém přetrvávají genderové stereotypy a tradiční dělení rolí na mužské a ženské. Z těchto důvodů mají ženy méně času a často odmítají vyšší posty na kandidátních listinách či kandidaturu obecně.

2.1.2.2. Starostové a nezávislí

Vít Rakušan, předseda Starostů a současný ministr vnitra, spíše, nežli pozitivně diskriminačním opatřením hovoří o tom, že strategií strany je ženy motivovat a podporovat v případě kandidatury. Také zmiňuje, že pro ženy není neobvyklé nevstupovat do vrcholné politiky a zůstat v jejích nižších úrovních z důvodu blízkosti rodině (Svěrák, Vlčková

2021). Pomocí této strategie Starostové nominovali necelou čtvrtinu žen na kandidátní listiny s tím, že v čele nebyla žena ani jedna (Šprincová, Kos Mottlová 2021, s. 8).

V rámci Pirátské strany i Starostů a nezávislých hodnotí nominované ženy v dotazníkovém šetření situaci na kandidátních listinách jako nedostatečnou. Řada kandidátek ale zaznamenala podporu a motivaci ze strany hnutí STAN, ženy hovořily také o vzájemné neformální pomoci mezi ženami. Nicméně našly se i ženy, které se s žádnou podporou nesetkaly. Nominované kandidátky identifikovaly mnohé faktory, proč ženy nekandidují či se nesnaží prosadit do vyšších pozic kandidátních listin. Nejvíce zaznívalo obtížné skloubení rodiny a politické kariéry, které bylo nejednou spojováno se společenským nastavením a přetrvávajícími genderovými stereotypy, kvůli kterým je většina práce v domácnosti na ženě. Dalšími faktory jsou například dlouhá jednání či povinnost dojíždět do Prahy. Nízkou ženskou reprezentaci v rámci sněmovny i kandidátních listin je dle respondentek také možné přičítat obecně menšímu zájmu a ochotě ze strany žen, což je ale zdůvodňováno především časové náročnosti politického působení.

2.1.3. ANO

ANO jako strana jednoho muže je ve vztahu k ženám atypickým případem. Andrej Babiš prosadil své kolegyně na významné hejtmanské či ministerské posty bez jakýchkoliv podpůrných opatření. Zde se ale nejedná o politiku rovných příležitostí nebo prosazování žen na základě pohlaví. Babiš ženy považuje za loajálnější a pracovitější, a to je možným odůvodněním, proč je „umísťuje“ na významné politické posty blízko své osobě (Pšenička 2017, Vlasatá 2019). Tyto vlastnosti lze například pozorovat na bývalé ministryni pro místní rozvoj Karle Šlechtové, která Babiše a jeho zájmy nejednou hájila v médiích (Pšenička 2017).

Ženou číslo jedna hnutí ANO je v současné době bývalá ministryně Alena Schillerová, která je Babišovi obdobně věrná. Během Babišovy vlády byla jednou z jeho nejbližších spolupracovnic. Schillerová je pro vyšší zastoupení žen v politice a hodnotí ženskou participaci jako důležitou, a to mimo jiné díky jejich rozdílným pohledům a zkušenostem od mužů. Nicméně zastává negativní pohled na kvóty a podpůrná opatření pro ženy. Dle jejího názoru „se žena prosadí nebo se neprosadí,“ žádné „nařizování počtu“ by v tom ale nemělo hrát roli (Schillerová 2021). Hnutí ANO představilo 5 lídryň kandidátních listin ke sněmovním volbám, což je vůbec největší počet ve srovnání s ostatními politickými

subjekty, které získaly mandát ve volbách 2021. Jan Richter, manažer hnutí, tento fakt okomentoval jakožto otázku kompetencí jednotlivých kandidátek (Svěrák, Vlčková 2021).

Dle dotazníkového šetření se některé ženy nominované hnutím ANO setkaly v politice s poznámkami na jejich vzhled či roli ve společnosti dehonestující jejich práci. Také zmínily určitou náročnost skloubit rodinný život s politickou kariérou. Sestavování kandidátních listin se dle výpovědí žen často řídí prioritami mužů, jiné také uvedli, že se v rámci své stranické funkce snaží ženy na přední příčky prosazovat.

2.1.4. SPD

V roce 2011 předseda SPD Tomio Okamura nízkou reprezentaci odůvodnil ženskou povahou, kvůli které neusilují o moc. Existenci diskriminaci vůči ženám v kontextu politiky odmítl (Okamura 2011).

2.1.5. ČSSD

Česká strana sociálně demokratická již od svého vzniku prosazovala volební právo pro ženy a rovnost žen a mužů (Trachtová 2018), nicméně v roce 2019 na sjezdu v Hradci Králové všechny podpůrné nástroje pro ženy ukotvené ve stanovách zrušila (iRozhlas 2019). Ve straně funguje zájmové hnutí Sociálně demokratických žen, které má mimo jiné za úkol prosazovat ženy do politiky. V jejich programu je uvedeno několik způsobů, jak se tomuto cíli přibližovat jako například obhajování zájmů žen či prosazování zvýšení jejich přítomnosti uvnitř strany i na kandidátních listinách (Česká strana sociálně demokratická 2022). Nicméně dle webových stránek SDŽ se zdá, že jejich aktivity neodpovídají programovému prohlášení. Tiskové zprávy nejčastěji popisují činnosti, které se spíše týkají sociální práce či setkání postarších žen k různým příležitostem, namísto prosazování žen do politiky (Sociálně demokratické ženy 2020).

Bývalá ministryně práce a sociálních věcí Jana Maláčová se mimo jiné věnovala rodinné politice a rozdělení rolí v kontextu pracovního a rodinného života. Maláčová pokládá za důležité, aby v politice byli přítomni lidé s různými životními zkušenostmi, tedy i ženy. Dále také konstatuje, že její vládní kolegové tato témata neřešili, a to zejména z toho důvodu, že daná problematika nebyla v jejich životě aktuální (Rychlíková 2019).

Dle dotazníkového šetření přisuzují nominované ženy za ČSSD nízký poměr žen hlavně rodinným povinnostem, tedy přetrvávajícímu stereotypu, že žena se stará o rodinu a domácnost více nežli muž. Dále také jmenovaly přítomnost či nepřítomnost silných žen ve

straně, nezájem ze strany žen, časovou náročnost lídrovských pozic a také neochotu mužů poskytovat ženám vyšší pozice jako možné faktory ovlivňující podobu kandidátních listin.

2.1.6. KSČM

Komunistická strana Čech a Moravy podporuje kandidující ženy skrze doporučení, která ale nejsou dodržována ve všech krajích (Šprincová, Kos Mottlová 2013, s. 89, Svěrák, Vlčková 2021). Dále je součástí strany Komise žen ÚV KSČM. Dle webových stránek to však vypadá, že se v rámci aktivit jedná o obdobnou organizaci Sociálně demokratických žen. Mezi prioritami se sice objevil požadavek rovnosti v kontextu genderových témat, ale v naprosté většině se spíše jedná o prosazování socialistické ideologie, nežli snaha o dosažení rovnosti mezi muži a ženami v politice (Komise žen ÚV KSČM 2022). Dalším uskupením spolupracujícím s KSČM je Levicový klub žen. Tato organizace hovoří o ženských tématech jako například rovnoprávnost či násilí na ženách, nicméně, stejně jako Komise žen ÚV KSČM, se jedná o spolek prosazující socialistické hodnoty a zájmy (Levicový klub žen 2022).

Na základě dotazníkového šetření KSČM považuje situaci na kandidátních listinách za nedostatečnou, dle strany by měl být poměr žen více vyrovnaný. Nicméně také hovoří o (ne)ochotě žen kandidovat jako o faktoru, který se na složení kandidátních listin KSČM do sněmovních voleb 2021 projevil.

2.1.7. Strana zelených

Nejvýrazněji ženy prosazuje Strana zelených, jejichž stanovky hovoří o prosazování rovnosti mezi muži a ženami. Formálně se jedná o již výše zmíněné genderové kvóty týkající se jak vnitrostranických funkcí, tak kandidátních listin a dále také možné „spolupředsednictví“ (Strana zelených 2021). V programu Strany zelených ke sněmovním volbám 2021 jsou ženy explicitně zmíněny, a to zejména v kontextu klimatických změn, rodinné politiky a bydlení. Tyto oblasti se dle strany dotýkají žen ve větší míře nežli mužů. Vyšší reprezentaci žen v politice se dle Zelených pojí s větším prostorem pro tato témata. Zejména lepší dostupnost mateřských školek a více otců na rodičovské dovolené či větší flexibilita rodičovských dovolených dle Skandinávského modelu¹⁷ jsou bezesporu faktory,

¹⁷ Rodičovská dovolená ve Skandinávských zemích je založená na jejím sdílení mezi oběma rodiči. Norsko jako první přišlo s politikou, kdy je vyhrazeno několik týdnů otcovské dovolené, kterou není možné převést na matku. Tuto politiku následovaly i ostatní země (Eydal, Rostgaard, Hiilamo 2018, s. 198-199). Například ve Švédsku sdílejí rodiče 480 dní, z nichž 90 nelze převést z jednoho rodiče na druhého (Swedish Institute 2021).

kteře ženám poskytnou přívětivější prostředí pro působení v politice (Zelení 2021). Na rodinnou politiku spolu s tématy genderu a postavení sexuálních menšin se zaměřuje genderová sekce Strany zelených (Genderová odborná sekce Strany zelených 2022).

Schůze strany jsou mnohdy přizpůsobeny pro ženy, a především pro matky. Monika Horáková, členka Zelených v Praze 2, hovoří o uzpůsobení času i místa pro matky s dětmi. Schůze se tedy například konají na místech s dětským koutkem a jednání netrvají dlouho do večerních hodin. Schůzí se mnohdy účastní i děti, Horáková popisuje určitou akceptaci jejich hluku ze strany ostatních členů. Nicméně také mluví o tom, že s dětmi téměř výhradně přicházejí matky a také o náročnosti skloubení politického působení s rodinným životem (Horáková 2014). V minulosti byly mnohé děti přítomny na sjezdech strany (Lidovky 2009), či dokonce byly dětské koutky přímo v sídle Zelených (Soukup 2009).

Dle dotazníkového šetření označuje strana jak současnou situaci v Poslanecké sněmovně PČR v rámci ženské reprezentace, tak i poměr a umístění žen na kandidátních listinách za nedostačující. Stejně tyto skutečnosti hodnotí ženy nominované Zelenými na kandidátní listiny. Strana bere v ohled existující překážky, které pro ženy znamenají obtížnější cestu a působení v politice, a proto zdůrazňují genderové kvóty, ženská témata a vytváření podpůrného prostředí pro ženy. Naopak kritizují ostatní politické strany, kterým, dle Zelených, současná situace nepřijde problematická, ženská témata jsou pro ně marginální a odmítají genderové kvóty. Nominované ženy komentují situaci ve straně pozitivně, konkrétně v kontextu podpory žen a možností se prosadit. Nicméně také konstatují, že problematická může být časová náročnost a dlouhá jednání, a to zejména ve vztahu k rodinným povinnostem. Ženy také zdůrazňují systémovou nepodporu, kdy v rámci společnosti stále existují genderové stereotypy a předsudky, dle kterých je primární pečovatalkou o děti a domácnost žena.

2.1.8. Přísaha

Hnutí Přísaha se v kontextu zastoupení žen na kandidátních listinách umístila na druhé příčce za Stranou zelených (Šprincová, Kos Mottlová 2021, s. 6). Nicméně na rozdíl od Zelených tento výsledek nelze připisovat podpůrným opatřením či prosazování žen, nýbrž žádnými takovými nástroji hnutí nedisponuje (Svěrák, Vlčková 2021). Veronika Fejklová, provozní manažerka hnutí, odpověděla na dotaz ohledně sestavování kandidátních listin Přísahy. Cílem pro hnutí bylo rovnoměrně zastoupit populaci České republiky dle sociodemografických údajů, mezi kterými bylo také pohlaví (Fejklová 2021).

2.1.9. Trikolora

Za Trikoloru, Svobodné a Soukromníky ve volbách kandidovalo pouhých 14% žen a v kontextu ženské reprezentace na tom byla tedy nejhůře (Šprincová, Kos Mottlová 2021, s. 8). Strana dlouhodobě nominuje žen málo, nejméně kandidátek vyslala i do krajských voleb 2020. Dle mluvčí strany Ivany Kerlesové je situace v pořádku. Trikolora se o procentuální zastoupení žen nezajímá a ani ji nejsou známá data týkající se nominovaných kandidátek. Ženy přirovnala k modrookým, Romům či levákům, a prohlásila, že důležité jsou zde kandidátovi schopnosti, namísto „vrozených vlastností.“ Trikolora také zaujímá stereotypní názor, že nízká reprezentace žen je způsobena nezájmem žen o politiku a přirovnává tuto situaci k různorodým volnočasovým aktivitám žen a mužů (Heller 2020).

To, že strana ženy aktivně neprosazuje ani nepoužívá žádné podpůrné prostředky je dle komentáře její mluvčí více než zřejmé. Předsedkyně Zuzana Majerová Zahradníková okomentovala situaci na kandidátních listinách ke sněmovním volbám 2021 výrokem „Nechť si svoje místo na slunci každá žena vybojuje stejně, jako to musí udělat muž“ (Svěrák, Vlčková 2021). Z výroků je tedy jasné, že bariéry, kterým ženy čelí, nejsou ve straně známé. Stejná tendence je patrná na základě dotazníkového šetření, ze kterého vyplývá, že ženská reprezentace závisí pouze na ženách a jejich zájmu kandidovat.

2.2. Sestavování kandidátních listin: počty, procentuální poměry a pořadí žen

V následujících odstavcích budu čerpat ze jmenných seznamů kandidátních listin jednotlivých politických stran, hnutí a koalic (ČSÚ 2021b). Dalším použitým zdrojem bude „*Analýza zastoupení žen na kandidátních listinách pro volby do Poslanecké sněmovny PČR 2021.*“ Jedná se o analýzu vyhotovenou Veronikou Šprincovou a Markétou Kos Mottlovou pod záštitou organizace Fórum 50% (Šprincová, Kos Mottlová 2021).

2.2.1. Zastoupení a rozmístění žen na kandidátních listinách dle politických stran a koalic

Vzhledem k existujícím rozdílům mezi jednotlivými politickými stranami, hnutími a koalicemi v rozmístění ženských kandidátek je v kontextu ženské reprezentace klíčové především to, které politické subjekty dostanou největší počet mandátů (Šprincová, Kos Mottlová 2021, s. 3). V následující tabulce jsou zobrazeny tyto nemalé rozdíly mezi

jednotlivými politickými subjekty v zastoupení a rozmístění ženských kandidátek. Je zde pozorovatelné jak celkové zastoupení žen v jednotlivých politických stranách a koalicích, tak zastoupení na předních pozicích kandidátních listin.

Tabulka č. 1: Zastoupení žen na kandidátních listinách

Politická strana/koalice	Lídryně	Do 3. místa	Do 5. místa	Do 10. místa	Celkem
ANO	35,7% (5)	26,2% (11)	28,6 (20)	29,3% (41)	27,1% (93)
ČSSD	21,4% (3)	21,4% (9)	31,4% (22)	25,7% (36)	25,1% (86)
KSČM	28,6% (4)	31% (13)	30% (21)	25,7% (36)	23,9% (82)
PirSTAN	14,3% (2)	11,9% (5)	20% (14)	27,1% (38)	28,3% (97)
Přísaha	35,7% (5)	31% (13)	34,3% (24)	30% (42)	35,4% (121)
SPD	28,6% (4)	16,7% (7)	21,4% (15)	22,1% (31)	26,8% (92)
SPOLU	7,1% (1)	16,7% (7)	20% (14)	21,4% (30)	22,7% (78)
Trikolora	14,3% (2)	9,5% (4)	15,7% (11)	15,7% (22)	14% (48)
Zelení	64,3% (9)	59,5% (25)	55,7% (39)	52,1% (73)	46,1% (158)
Celkem	27,8% (35)	24,9% (94)	28,6% (180)	27,7% (349)	27,7% (855)

Zdroj dat: ČSÚ (2021b)

Poměrně logicky jsou ženy nejvíce reprezentovány ve Straně zelených. U této strany lze pozorovat nejen celkové vysoké zastoupení žen, ale dokonce umístění nadpoloviční většiny žen na předních příčkách kandidátních listin. Tento stav lze přisoudit genderovým kvótám, které strana při tvorbě kandidátních listin využívá. Relativně vysokými čísly týkajícími se poměru ženských kandidátek disponuje také hnutí Přísaha, které se drží nad „kritickou“ 30% hranicí. Tuto hranici hnutí překročilo jak celkovým počtem žen, tak jejich přítomností na předních pozicích. Komunisté 30% hranici překročili částečně, a to v rámci první trojice a první pětice kandidátních listin. Hnutí ANO „kritickou“ hranici překročilo v rámci první příčky díky nominaci pěti lídryň, na dalších příčkách kandidátních listin byl poměr žen více než čtvrtinový.

U strany ČSSD je nutné zmínit změnu stanov, a to konkrétně odstranění genderových kvót, které byly využívány do roku 2019. Oproti kandidátním listinám z roku 2017 poklesl poměr žen o téměř 20%. Nicméně změna rozmístění ženských kandidátek již tak dramatická nebyla, počet žen na předních příčkách klesl pouze o jednotky procent (Šprincová, Kos Mottlová 2021, s. 3-4). U koalice SPOLU lze pozorovat tendenci, kdy poměr žen na

kandidátních listinách klesá s rostoucími příčkami. Do jisté míry lze tento trend pozorovat i u koalice PirSTAN a hnutí SPD a Trikolora, pokud opomineme první pozice kandidátních listin.

Vůbec největší rozdíly panovaly mezi kandidujícími stranami a koalicemi v kontextu poměru žen na prvních příčkách kandidátních listin. Strana zelených měla před ostatními kandidujícími subjekty obrovský náskok v podobě téměř dvoutřetinového ženského zastoupení. Naopak velmi malé zastoupení žen na prvních příčkách kandidátní listiny měla koalice PirSTAN spolu s hnutím Trikolora, a to konkrétně dvě lídryně. Pouze jednu lídryni, tedy absolutně nejnižší počet, nominovala koalice SPOLU.

Celkovým poměrem ženských kandidátek se tedy k rovnému zastoupení přiblížila pouze strana Zelených. Druhou příčku obsadilo hnutí Přísaha s více než třetinovým poměrem nominovaných žen. K 30% hranici se pak celkovým poměrem žen přiblížila i koalice PirSTAN. Téměř u všech ostatních subjektů, tedy u ANO, ČSSD, KSČM a SPD, se celkový poměr žen blížil jedné čtvrtině. Na posledních příčkách se umístila koalice SPOLU s 22,7% a vůbec nejhůře si vedlo hnutí Trikolora s pouhými 14%.

Tabulka č. 2 mapuje rozložení nominovaných žen napříč kandidátními listinami v rámci jednotlivých kandidujících stran, hnutí a koalic. Mezi kandidujícími subjekty je možné pozorovat rozdíly i v tomto ohledu.

Tabulka č. 2: Rozmístění nominovaných žen na kandidátních listinách

Politická strana/koalice	Do 3. místa	Do 5. místa	Do 10. místa	Celkem
ANO	11,8% (11)	21,5% (20)	41,4% (41)	93
ČSSD	10,5% (9)	25,6% (22)	41,9% (36)	86
KSČM	15,9% (13)	25,6% (21)	43,9% (36)	82
PirSTAN	5,2% (5)	14,4% (14)	39,2% (38)	97
Přísaha	10,7% (13)	19,8% (24)	34,7% (42)	121
SPD	7,6% (7)	16,3% (15)	33,7% (31)	92
SPOLU	9% (7)	17,9% (14)	38,5% (30)	78
Trikolora	8,3% (4)	22,9% (11)	45,8% (22)	48
Zelení	15,8% (25)	24,7% (39)	46,2% (73)	158
Celkem	11% (94)	21,1% (180)	40,8% (349)	855

Zdroj dat: ČSÚ (2021b)

Na vedoucí příčky kandidátních listin, tedy do třetího místa, umístily obě koalice, SPD a hnutí Trikolora pouhé jednotky procent z celkového počtu kandidujících žen. Naopak Zelení a Komunisté na tyto místa nominovali téměř 16% kandidátek. Obě koalice a SPD za ostatními stranami zaostávají i v rámci umístění žen do pátého místa. Na opačném „pólu“ jsou opět Zelení s Komunisty a tentokrát se k nim přidala i ČSSD. Všechny tři strany nominovaly přibližně jednu čtvrtinu svých kandidátek na tyto přední příčky. Pokud se podíváme na kategorii do desátého místa, nejméně žen sem umístily SPD a Přísaha, nejvíce pak Zelení a Trikolora.

Z celkového počtu žen strany a koalice umístily desetinu z nich mezi první trojici a pětinu z nich mezi první pěti kandidátních listin. Naopak na spodních pozicích, tedy od 11. místa a dále, je umístěna nadpoloviční většina všech kandidujících žen.

2.2.2. Zastoupení a rozmístění žen na kandidátních listinách dle krajů

Tabulka č. 3 zobrazuje zastoupení žen na kandidátních listinách jednotlivých krajů. Rozdíly v poměru kandidujících žen jsou viditelné i zde. Velmi patrné jsou pak rozdíly v rámci rozmístění žen. Tendenci rostoucího počtu žen s klesající pozicí kandidátní listiny zde lze pozorovat u většiny krajů, učebnicovými příklady jsou kraje Olomoucký a Moravskoslezský. Naopak hlavní město Praha či Pardubický kraj jsou výjimkou a tuto tendenci u nich není možné pozorovat.

Tabulka č. 3: Zastoupení žen na kandidátních listinách: kraje

Kraj	Lídryně	Do 3. místa	Do 5. místa	Do 10. místa	Celkem
Hl. m. Praha	66,7% (6)	37% (10)	31,1% (14)	30% (27)	28,7% (93)
Středočeský	11,1% (1)	25,9% (7)	31,1% (14)	28,9% (26)	27,8% (85)
Jihočeský	44,4% (4)	25,9% (7)	31,1% (14)	28,9% (26)	24,7% (49)
Plzeňský	44,4% (4)	18,5% (5)	28,9% (13)	28,9% (26)	27,8% (50)
Karlovarský	33,3% (3)	29,6% (8)	28,9% (13)	25,6% (23)	30,2% (38)
Ústecký	22,2% (2)	14,8% (4)	22,2% (10)	25,6% (23)	23,9% (56)
Liberecký	22,2% (2)	11,1% (3)	15,6% (7)	22,2% (20)	22,9% (35)
Královehradecký	22,2% (2)	25,9% (7)	28,9% (13)	25,6% (23)	25% (45)
Pardubický	44,4% (4)	37% (10)	40% (18)	32,2% (29)	31,6% (54)
Vysočina	22,2% (2)	37% (10)	37,8% (17)	32,2% (29)	32,2% (58)

Kraj	Lídryně	Do 3. místa	Do 5. místa	Do 10. místa	Celkem
Jihomoravský	11,1% (1)	33,3% (9)	28,9% (13)	28,9% (26)	28,1% (86)
Olomoucký	11,1% (1)	14,8% (4)	20% (9)	22,2% (20)	26,6% (55)
Zlínský	22,2% (2)	18,5% (5)	28,9% (13)	31,1% (28)	31,3% (62)
Moravskoslezský	11,1% (1)	18,5% (5)	26,7% (12)	25,6% (23)	27,5% (89)
ČR	27,8% (35)	24,9% (94)	28,6% (180)	27,7% (349)	27,7% (855)

Zdroj dat: ČSÚ (2021b)

V rámci rozmístění žen na přední příčky kandidátních listin lze pozorovat velké rozdíly mezi kraji. V poměru lídryň je jednoznačně napřed hlavní město Praha, kde dvě třetiny prvních příček obsadily ženy. Naopak pouze jednou lídryní disponují hned čtyři kraje, a to Středočeský, Jihomoravský, Olomoucký a Moravskoslezský kraj. V první trojici se k vedoucímu hlavnímu městu Praha připojily další dva kraje, Pardubický a Vysočina. V překročení 30% hranice se dále přidal také kraj Jihomoravský. V první pětici byly v popředí s více nežli třetinovým poměrem žen kraje Pardubický a Vysočina, naopak velmi zaostávaly kraje Ústecký Liberecký a Olomoucký. V kategorii do 10. místa panovaly mezi kraji menší rozdíly v porovnání s vyššími příčkami kandidátních listin. Většina krajů se s poměrem žen pohybovala kolem 30%. Výrazně pozadu byly kraje Liberecký a Olomoucký.

Vůbec nejmenší rozdíly mezi kraji ale panovaly v celkovém zastoupení, tedy mezi nejvíce zastoupeným krajem Vysočina a nejméně zastoupeným Libereckým krajem. Podobně jako na prvních deseti příčkách kandidátek se většina krajů pohybovala kolem 30% zastoupení ženských kandidátek i v rámci celkové přítomnosti ženských kandidátek.

3. Výsledky voleb do PS 2021

Na základě sněmovních voleb 2021 se do Poslanecké sněmovny dostalo dosud rekordních 50 žen, tedy rovná čtvrtina (Kubcová 2021). Nicméně během několika prvních měsíců přibyly hned dvě poslankyně a ženské zastoupení vzrostlo na 26% (Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky 2022b). Margita Balaščíková za ANO nahradila svého stranického kolegu Radima Holiše, který se již v listopadu 2021 vzdal svého poslaneckého mandátu. Holiš je úřadujícím hejtmánem Zlínského kraje a rozhodl se zůstat v regionu (iRozhlas 2021). V únoru 2022 poslanecký slib dodatečně složila také Jarmila Levko za STAN (Beránková 2022). Nahradila tak Jana Farského, který se mandátu vzdal z důvodu roční stáže ve Spojených státech amerických (Bartoníček 2022).

Přestože kandidátní listiny ke sněmovním volbách taktéž obsahovaly rekordní poměr žen, dle Veroniky Šprincové nelze tento stav prisuzovat pouze jejich podobě. Na výši ženského zastoupení měly ve volbách velký vliv preferenční hlasy (Šprincová 2021). Současné rozložení poslankyň napříč politickými stranami a koalicemi zobrazuje následující tabulka.

Tabulka č. 4: Poslankyně v Poslanecké sněmovně PČR

Politická strana/koalice	Poslanci celkem	Poslankyně
ANO	72	21 (29,2%)
PirSTAN	37	14 (37,8%)
<i>Piráti</i>	4	2 (50%)
<i>STAN</i>	33	12 (36,4%)
SPD	20	5 (25%)
SPOLU	71	12 (16,9%)
<i>KDU-ČSL</i>	23	4 (17,4%)
<i>ODS</i>	34	5 (14,7%)
<i>TOP 09</i>	14	3 (21,4%)
Celkem	200	52 (26%)

Zdroj dat: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky (2022b)

Mezi jednotlivými kandidujícími subjekty je možné pozorovat výrazné rozdíly. Nejlépe se v zastoupení žen umístila koalice PirSTAN se 14 ženami ve sněmovně. Tento výsledek však nelze přičítat pouze umístění kandidátek na kandidátních listinách.

Kandidující ženy v rámci PirSTANu byly dle iniciativy Zakroužkuj ženu také nejvíce pozitivně ovlivněny preferenčními hlasy. Voliči „vykroužkovali“ 10 žen, které by bez preferenčních hlasů post poslankyně nezískaly. Všechny tyto ženy stranicky spadají pod hnutí STAN. Naopak jednu kandidátku za Piráty preferenční hlasy poškodili a do sněmovny se nedostala (Zakroužkuj ženu 2022). Další poslankyně, Jarmila Levko, PirSTANu přibyla z důvodu odstupu Jana Farského (Beránková 2022, Bartoníček 2022). Naopak nejhůře v rámci poměru ženských poslankyň dopadla druhá koalice SPOLU, která nedosáhla ani na pětinové zastoupení žen.

3.1. Ženy na kandidátních listinách versus zvolené poslankyně

Následující tabulka zobrazuje poměry nominovaných kandidátek ve srovnání se zvolenými poslankyněmi v jednotlivých parlamentních stranách a koalicích, mezi kterými můžeme opět pozorovat viditelné rozdíly. Je ale nezbytné zmínit, že následující data jsou zobrazena v kvantitativní rovině a rozdíly tedy spočívají pouze v celkovém poměru žen. Počty a poměry žen jsou bezesporu důležité, nicméně neméně důležitou roli zde hraje také rovina kvalitativní, konkrétně pořadí a rozmístění nominovaných kandidátek na kandidátních listinách jednotlivých politických subjektů. Kvalitativní rovině je věnována podkapitola 2.2.

Tabulka č.5: Poměr nominovaných kandidátek a zvolených poslankyň ke sněmovním volbám 2021

Politická strana/koalice	Kandidátky	Zvolené poslankyně	Rozdíl
ANO	27,1% (93)	29,2% (21)	+2,1%
PirSTAN	28,3% (97)	35,1% (13)	+6,8%
SPD	26,8% (92)	20% (4)	-6,8%
SPOLU	22,7% (78)	16,9% (12)	-5,8%
Celkem	26,2% (360)	25% (50)	-1,2%

Zdroje dat: ČSÚ (2021b), Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky (2022b)

Vybrané politické strany, hnutí a koalice nominovaly na kandidátní listiny k volbám do Poslanecké sněmovny PČR 27,6% žen. Politické strany, které se dostaly do Poslanecké sněmovny PČR žen nominovaly 26,2%. Mezi nominovanými kandidátkami a zvolenými poslankyněmi je tedy 1,2% propad (Český statistický úřad 2021b), nicméně když se podíváme na nominaci žen všech kandidujících stran, tedy rekordních 31,6%, činí onen

propad 6,6% (Fórum 50%c). Dle Veroniky Šprincové a Markéty Kos Mottlové relativně vysoký podíl nominovaných žen ještě není zárukou stejně vysokého počtu zvolených žen. Vliv na ženskou reprezentaci má především pořadí kandidátek na kandidátních listinách (Šprincová, Kos Mottlová 2021, s. 3).

V tabulce č. 5 je možné v jednotlivých stranách a koalicích pozorovat vliv rozmístění žen na kandidátních listinách na konečnou podobu Poslanecké sněmovny PČR. Propad lze pozorovat hlavně u stran, které měly tendenci ženy nominovat na nižší pozice kandidátních listin. Výjimkou je však koalice PirSTAN, kde je ale možné nárůst konečného poměru poslankyň vůči poměru kandidátek zdůvodnit preferenčními hlasy, které jsem již zmiňovala výše. Tento nástroj měl dle iniciativy Zakroužkuj ženu pozitivní vliv na 13 zvolených poslankyň, 10 z nich bylo z koalice PirSTAN, konkrétně z hnutí STAN (Zakroužkuj ženu 2022).

3.2. Poslankyně a jejich kontinuita

Ženy v politice nelze vnímat pouze skrze kvalitativní měřítko, tedy jejich počty a poměry. Je zde také důležitý kvalitativní rámec čili jejich kontinuita a zkušenosti. Stabilita v kontextu působení žen v politice, a konkrétně jejich přítomnost v Poslanecké sněmovně PČR, není stejně samozřejmá jako tomu je u mužů. Ženy dlouhodobě působící v politice je možné spočítat na prstech jedné ruky¹⁸, mužů jsou však desítky (Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky 2022a).

Výraznou osobností v tomto ohledu je bezpochyby Miroslava Němcová za ODS, dlouholetá poslankyně a nynější senátorka. Němcová se pohybuje ve vrcholné politice od roku 1998, v minulosti vykonávala post místopředsedkyně a předsedkyně Poslanecké sněmovny. V rámci ODS také v minulosti působila ve vedení jako místopředsedkyně i 1. místopředsedkyně strany (Miroslava Němcová 2022). Dle Němcové je v politice žen mnoho, nicméně tuto skutečnost konstatuje pouze v kontextu komunální a krajské úrovně politiky. V rámci vrcholné politiky zdůrazňuje velkou časovou náročnost i těžké skloubení kariéry a rodiny. Pokud má žena děti, vnímá Němcová rodinu jako prioritu. Politika je tedy něco, pro co se žena může rozhodnout, ale až po vychování dětí, tedy po „splnění tohoto velkého úkolu,“ jak výchovu sama Němcová nazývá (Udženija, Pospíšil 2022).

¹⁸ Tato bakalářská práce se soustředí na ženy v politice ve smyslu jejího vrcholného stupně. Mnohé ženy bezesporu do politiky vstupují na jejich nižších úrovních a do vyšších pater „šplhají“ postupně. Takovýto model v kontextu žen v politice by byl jistě zajímavým pro případný budoucí výzkum.

Další významnou političkou je dlouholetá poslankyně za KSČM Zuzka Bebarová Rujbrová, která v Poslanecké sněmovně PČR působila od roku 1996 do roku 2017, tedy přes dvacet let (Poslanecké sněmovna Parlamentu České republiky). Z rozhovoru, který v roce 2006 poskytla Fóru 50%, vyplývá, že je pro ženy politika z pracovní stránky velmi náročná, a to právě kvůli její „mužské“ podobě. Také hovoří o důležitosti zastoupení žen ve vrcholné politice spolu se všemi jejími dalšími úrovněmi. Nakonec zmiňuje přízeň k genderovým kvótám, které by mohly potencionálně zmenšit propad mezi mužskými a ženskými zástupci v rámci vrcholné politiky (Cerqueirová 2006). Ve sněmovních volbách 2021 kandidovalo za KSČM několik žen s předchozí poslaneckou zkušeností jako například Miroslava Vostrá, která poslanecký post zastávala od roku 2002. Dále také Marta Semelová nebo Květa Matušovská (ČSÚ 2021b, Poslanecké sněmovna Parlamentu České republiky 2022a).

Dlouholeté političky v minulosti působící na vrcholné úrovni jsou také Milada Emmerová a Hana Orgoníková za ČSSD. Emmerová působila jako poslankyně mezi roky 1996-2004 a 2010-2012 (Poslanecké sněmovna Parlamentu České republiky 2022a). V rámci poslaneckého mandátu působila v roce 2005 několik měsíců jako ministryně zdravotnictví za vlády Jiřího Paroubka (Vláda České republiky 2005). Mezi lety 2012 a 2018 vykonávala funkci senátorky. Orgoníková působila již v České národní radě a posléze také v Poslanecké sněmovně mezi lety 1992 a 2013 (Poslanecké sněmovna Parlamentu České republiky 2022a). V kontextu sněmovních voleb 2021 se jen těžko mezi nominovanými kandidátkami hledá žena s bohatou politickou zkušeností. Výjimkou je dlouholetá senátorka a bývalá poslankyně Alena Gajdůšková. Dále se také pokoušely poslanecký mandát obhájit bývalé ministryně Jana Maláčová a Kateřina Valachová (ČSÚ 2021b, Poslanecké sněmovna Parlamentu České republiky 2022a, Vláda České republiky 2022b).

Když se podíváme na muže ve vrcholné politice, dlouholetých poslanců je zde o poznání více. Vůbec nejdéle působí v Poslanecké sněmovně PČR Marek Benda, který je zde přítomný po celou dobu její existence až do současnosti, tedy do volebního období od roku 2021. Poslancem byl již za dob existence České národní rady, a to mezi lety 1990 a 1992. Mezi další dlouholeté poslance lze zařadit například Jiřího Dolejše, Miroslava Grebenčíka, Miroslava Kalouska, Pavla Kováčika, Petra Nečase, Bohuslava Sobotku či Lubomíra Zaorálka. Mužů, kteří vykonávali poslanecký mandát pět volebních období a déle je několik desítek. Toto číslo s ženskými politickými představitelkami nelze vůbec srovnávat (Poslanecké sněmovna Parlamentu České republiky 2022a).

Pokud se podíváme na současný stav v Poslanecké sněmovně PČR, je třeba brát ohled na skutečnost, že poprvé v historii sněmovny mandát neobhájily strany ČSSD a KSČM (Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky 2022b). Obě tyto strany mají nejen ve členských základnách¹⁹, ale také na kandidátních listinách ke sněmovním volbám 2021 přítomny ženy. Nicméně ve srovnání s kandidátními listinami ostatních politických subjektů byly ženy k volbám 2021 reprezentovány spíše podprůměrně (ČSÚ 2021b). I přesto jsou nynějšími poslanci dlouholetí politici jako například již výše zmíněný Marek Benda či také Petr Bendl, který zde působí již páté volební období. Pokud se podíváme na ženské poslankyně, nejdéle ve sněmovně působí Jana Černochová, a to od roku 2010. Velká část ostatních žen jsou spíše nováčky.

Současná Poslanecká sněmovna PČR se ve většině skládá z aktérů, kteří ženy v politice nijak nepodporují a tématicke rovnosti se nevěnují (Poslanecké sněmovna Parlamentu České republiky 2022b). Příkladem může být Občanská strana demokratická, jejíž prioritou rozhodně není „ženská otázka.“ Malý poměr žen mají mezi svými současnými poslanci a ve vedení strany není již druhé období žena žádná (Homfray 2021, ODS 2022).

3.3. Analýza kampaně z pohledu kandidátek

Mimo fakt, že je jednou z lídrů kampaně koalice SPOLU žena, konkrétně Markéta Pekarová Adamová za TOP 09, vydala koalice ženský lifestylový časopis „*Ženy SPOLU*.“ Časopis se snažil pomocí výrazných ženských osobností koalice, Markéty Adamové Pekarové, Jany Černochové, Miroslavy Němcové a Hany Langšádlové, ukázat, že politika není pouze mužským klubem (Machová 2021). Nicméně s jedinou ženou v čele kandidátní listiny (SPOLU 2021) a s druhým nejnižším procentuálním poměrem žen na kandidátních listinách tak stále působí (Šprincová, Kos Mottlová 2021, s. 3). V časopise se objevilo i několik stereotypů o ženské roli ve společnosti jako například role pečovatelky (Machová 2021). Markéta Adamová Pekarová v časopise hovoří o rodinném životě a kariéře, které jsou pro ženy těžké balancovat. Nabízí změnu tohoto stavu a vidinu skloubení obou rolí (Štěrba 2021).

KDU-ČSL jako konzervativní strana vycházející z křesťanských principů má velmi „tradiční“ pohled například na rodinu či rozdělení rolí ve společnosti. V jednom z

¹⁹ K roku 2015 měla ČSSD 35% žen ve své členské základně, KSČM pak dokonce 44% (Úřad vlády České republiky 2017, s. 6).

lidoveckých spotů kampaně SPOLU ke sněmovním volbám 2021 týkající se kandidátky Marie Jílkové zazněl nejméně jeden genderový stereotyp (Kružíková 2021).

Při zahájení kampaně koalice PirSTAN k volbám do Poslanecké sněmovny PČR 2021 vystoupili lídři kandidátek jednotlivých krajů. Nicméně na pódiu byla přítomna pouze jedna žena, Olga Richterová za Piráty. Tento „obraz“ koalice Pirátů a Starostů sklídl nemalou kritiku. Zklamáná byla i senátorka za Piráty Adéla Šípová (Snopová 2021). Poslankyně Olga Richterová v rozhovoru pro DVTV ale konstatovala, že sama ženy podporuje a mnohé oslovila, aby se zúčastnily „souboje“ o pozici lídra kandidátní listiny. Nakonec se za Piráty zúčastnily boje o přední příčku kandidátní listiny ženy tři a dvě z nich byly úspěšné, Olga Richterová a Klára Kocmanová. Nicméně Kocmanová byla ve Středočeském kraji umístěna na druhé místo za Víta Rakušana za Starosty (Pískařovičová, Richterová 2021).

Nejvýraznější ženou hnutí ANO je bezpochyby bývalá ministryně financí Alena Schillerová, která vedla předvolební kampaň především na sociálních sítích (Lehovcová Suchá 2021). Nyní se v souvislosti s kampaní na sociálních sítích paní Schillerové řeší kauza ohledně jejího financování (iRozhlas 2022).

V ČSSD byla nejviditelnější představitelkou strany v rámci kampaně bývalá ministryně práce a sociálních věcí Jana Maláčová. Během kampaně byla velmi aktivní na sociálních sítích, ale také v terénu, a to například na stanicích pražského metra. Spolu se stranickým kolegou Matějem Stropnických vytvořili takzvanou „hustou dvojku“, která se objevila v předvolebních spotech cílících na stěžejní témata kampaně ČSSD a vyhrazují se proti pravicovým stranám (Chaloupková 2021).

Zelení s devíti lídryněmi na kandidátních listinách dávali důraz na ženy nejen v programu, ale i během předvolební kampaně, jejíž sloganem bylo heslo „Dejme zelenou ženám!“ Při jejím představení byla hlavní tvář Magdalena Davis, spolupředsedkyně strany. Dalšími významnými představitelkami strany jsou například Jana Drápalová, Milada Blatná a Iva Fajnorová. Strana se dlouhodobě soustředí na rovném zastoupení žen a mužů v politice, kvůli čemuž svou kampaní vyčnívala mezi ostatními kandidujícími subjekty (Sobola 2021).

Jedna z pěti lídryň hnutí Přísaha, Nicole Fryčová, během své kampaně prosazovala především lepší uzpůsobení veřejného prostoru pro lidi s postižením (Horyna 2021). Nejvýraznější představitelkou Trikolory je její předsedkyně Zuzana Majerová Zahradníková. Nicméně strana se na ženy nijak nezaměřuje, Majerová Zahradníková dokonce odsuzuje „genderismus“ i feminismus (iDnes.cz, ČTK 2021).

Závěr

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zodpovědět výzkumnou otázku, která zní „*Jaké faktory mají vliv na nízkou reprezentaci žen v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR?*“ a potvrdit či vyvrátit následující hypotézu: „*Způsob sestavování kandidátních listin má zásadní vliv na ženskou reprezentaci v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR.*“ Z výzkumu vyplývá, že způsob sestavování kandidátních listin má zásadní vliv na podobu Poslanecké sněmovny PČR z hlediska ženského zastoupení. Nicméně je zde nezbytné zmínit okolnosti sestavování kandidátních listin v jednotlivých stranách. Ženy mnohokrát i přes oslovení ze strany politických subjektů a jednotlivých politiků nemají zájem o přední příčky kandidátních listin či o samotnou kandidaturu. Často opakovaným důvodem pro nižší zájem ze strany žen bylo obtížné sloučení rodinného a politického života. Ve společnosti dosud přetrvávají určité genderové stereotypy, které rozlišují tradičně mužské a tradičně ženské role. Ženy jsou v tomto kontextu stále vnímány jako primární pečovatelky o domácnost, rodinu a děti. Kvůli této skutečnosti je pro ženy obtížnější skloubit tyto dvě roviny povinností, tedy rodinnou a politickou. V dotazníkovém šetření většina žen hodnotila skloubení rodiny a politiky jako obtížné až velmi obtížné a současně i jako jeden z faktorů, kvůli kterému je žen v politice či na kandidátních listinách málo. Také musím v tomto ohledu připomenout, že s vykonáváním poslaneckého mandátu se často pojí dlouhá jednání do večerních hodin, mimořádná jednání a pro mnohé ženy také odloučení od rodiny z důvodu dojíždění do hlavního města. Tyto skutečnosti jsou pro některé ženy překážkou vstupu a působení v politice. Také je ale nutné zmínit fakt, že naprostá většina politických stran a hnutí ženy v politice nijak výrazně nepodporuje a neprosazuje. V neposlední řadě je také důležité zdůraznit skutečnost, že se na tomto zastoupení podílel i další faktor, a to preferenční hlasy. Ve sněmovních volbách 2021 hrálo takzvané „kroužkování“ v kontextu zastoupení žen velkou roli a zvýhodnilo 13 nominovaných žen.

Odpovědí na výzkumnou otázku a současně potvrzením stanovené hypotézy je tvrzení, že způsob sestavování kandidátních listin má zásadní vliv na míru ženské reprezentace v Poslanecké sněmovně PČR. Nicméně v pozadí samotného sestavování stojí výše zmíněné genderové stereotypy a zároveň překážky, kvůli kterým jsou ženy v Poslanecké sněmovně PČR podreprezentovány. Na druhou stranu, v těchto konkrétních volbách napomohly ženám preferenční hlasy, což ale není možné brát jako obecné pravidlo. Zásadním faktorem pro ženskou reprezentaci bylo rozmístění žen na kandidátních listinách jednotlivých politických subjektů. Mezi jednotlivými stranami a koalicemi v kontextu

poměru a rozmístění žen panovaly nemalé rozdíly, rozhodujícím tedy bylo to, kolik kdo dostane mandátů.

Ženy čelí hluboce zarytým společenským bariérám, ze kterých dále vyplývají překážky na ostatních úrovních jako například individuální vnímání žen samy sebe v kontextu schopností a povinností a také institucionální nastavení politického světa. Od vzniku Poslanecké sněmovny PČR můžeme vidět mírný růst poslaneckých křesel obsazených ženami, nicméně stále se v kontextu Evropské unie pohybujeme na spodních příčkách. Ve společnosti je možné pozorovat vzrůstající požadavek na vyšší přítomnost žen, který se před sněmovními volbami projevil například v podobě iniciativy Zakroužkuj ženu. O jejím reálném vlivu na situaci ve sněmovně můžeme jen polemizovat, nicméně nabízí se otázka, zda takovýchto iniciativ či jiné formy společenského tlaku bude v následujících letech přibývat či nikoliv.

Summary

The main aim of this thesis was to answer the research question stating „*Which factors have influence on low representation of women in the Lower Chamber of the Czech Parliament?*” and to confirm or to refute the following hypothesis “*The way in which candidate lists are being assembled fundamentally influences the low representation of women in the Lower Chamber of the Czech Parliament.*” According to the research, the way in which candidate lists are being assembled is fundamentally influencing the composition of the Lower Chamber of the Czech Parliament in terms of women’s presence. However, it is crucial to mention the circumstances surrounding the way in which candidate lists are being composed within political parties. Despite being asked to candidate from political parties or individual politicians, many times, women are not interested in being placed on front spots of the candidate lists or in running for the mandate at all. The reason often articulated for this lack of interest is the fact that it is difficult to juggle family duties with political career. There are still gender stereotypes present in the society which are distinguishing between men and women regarding traditional gender roles. Women are in this sense still perceived as the primary household, family, and children’s caretakers. Because of this reality it is more difficult for women to manage both duties, family and politics. In the survey, majority of women rated this juggling of family and political duties as difficult or very difficult and at the same time, listed this fact as a reason for low

representation of women in politics and on candidate lists. As a reminder, there is a need to recall that with political mandate comes long meetings and negotiations lasting until late night hours, nonscheduled negotiations and sometimes women need to be away from their families due to commuting to the capital city. For some women, these realities mean a burden to enter and work in politics. It is also necessary to mention that big majority of political parties do not promote or support women in a significant way. Lastly, it is important to stress the fact that there is another factor which influenced the presence of women in the Lower Chamber of the Czech Parliament being preferential votes. In the 2021 parliamentary elections, preferential votes played a major role considering they benefited 13 nominated women.

The answer to the research question and at the same time the confirmation of the hypothesis is the statement that the way in which candidate lists were assembled has a fundamental influence on the women's representation in the Lower Chamber of the Czech Parliament. However, in the background of the assemblance itself are said gender stereotypes and simultaneously the barriers, because of which are women underrepresented. On the other hand, in these elections, preferential voting benefited women. However, that cannot be taken generally. A major factor for women's representation was the placement of women on candidate lists of individual political subjects. There were relatively big differences between political parties and coalitions regarding the proportion and placement of women. Therefore, it was critical who gets how many mandates.

Women are facing deeply rooted social barriers, from which barriers on other levels originate as well, such as how individual women view themselves in terms of abilities, duties and the institutional setting of the political world. From the beginning of the existence of the Lower Chamber of the Czech Parliament, we can observe a slow growth in terms of political mandates held by women. However, among the European Union, Czech Republic still ranks among countries on the bottom. There is a growing tendency in the society to call for higher representation of women, which came to light before the 2021 parliamentary election in the form of initiative *Zakroužkuj ženu*. We can only argue about its actual impact on the current situation in the Lower Chamber of the Czech Parliament, but a question arises, if more similar initiatives or different form of social pressure will appear in the upcoming years or not.

Primární zdroje

AKADEMIE ŽEN. *Volební akademie žen* [online]. 2022 [cit. 2022-03-22]. Dostupné z: <http://volebniakademiezen.cz/domu>

ANO. *Stanovy politického hnutí* [online]. 2021 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/file/edee/ke-stazeni/2021/stanovy-ano.pdf>

CAMBRIDGE ACADEMIC CONTENT DICTIONARY. Meaning of patriarchy in English: Patriarchy. *Cambridge Dictionary* [online]. Cambridge University Press, 2022 [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/patriarchy>

ČESKÁ REPUBLIKA. *LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD: Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.* Dostupné také z: <https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

ČESKÁ STRANA SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÁ. *Sociálně demokratické ženy* [online]. 2022 [cit. 2022-03-22]. Dostupné z: <https://www.cssd.cz/strana/partneri-a-podporovatele/partneri/socialnedemocraticke-zeny/>

ČESKÁ STRANA SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÁ. *Stanovy České strany sociálně demokratické* [online]. 2018 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://www.cssd.cz/data/files/stanovy-cssd-2018.pdf>

ČESKÁ STRANA SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÁ. *Stanovy České strany sociálně demokratické* [online]. 2019 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: https://www.cssd.cz/data/files/registrovane-stanovy-19_1.pdf

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Gender: Základní pojmy* [online] Aktualizováno 2016. [cit. 2022-02-16]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/gender/gender_pojmy

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Metody pro přepočet hlasů na mandáty* [online]. Aktualizováno: 2021a [cit. 2022-02-20]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/metody_pro_prepocet_hlasu_na_mandaty

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 8.10. – 9.10.2021: Jmenné seznamy a přehledy* [online]. 2021b [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/ps2021/ps11?xjazyk=CZ&xv=1&xt=2>

EUROPEAN INSTITUTE FOR GENDER EQUALITY. *Gender Equality Index* [online]. 2021 [cit. 2022-02-16]. Dostupné z: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2020/CZ>

FEJKLOVÁ, Veronika a Klára HAJDUOVÁ. *Sestavování kandidátních listin*. Praha, 4.2.2022 [cit. 2022-03-30].

Genderová odborná sekce Strany zelených: Informace [online]. 2022 [cit. 2022-03-19]. Dostupné z: https://www.facebook.com/gender.zeleni/?ref=page_internal

IPU Parline: Global data on national parliaments [online] 2022. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://data.ipu.org/content/parline-global-data-national-parliaments>

KDU-ČSL. *Lidovecký program* [online]. 2021a [cit. 2022-03-22]. Dostupné z: https://www.kdu.cz/temata/lidovecky_program

KDU-ČSL. *Stanovy* [online]. 2021b [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://www.kdu.cz/onas/dokumenty/stanovy>

KOMISE ŽEN ÚV KSČM. [online]. 2022 [cit. 2022-03-22]. Dostupné z: <http://komisezenkscm.cz>

LEVICOVÝ KLUB ŽEN. [online]. 2022 [cit. 2022-03-22]. Dostupné z: <http://levicovyklubzen.cz>

KOMUNISTICKÁ STRANA ČECH A MORAVY. *Stanovy Komunistické strany Čech a Moravy* [online]. 2016 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: https://www.kscm.cz/sites/default/files/soubory/Stanovy/stanovy_kscm_2016.pdf

OBČANSKÁ DEMOKRATICKÁ STRANA. *Stanovy Občanské demokratické strany* [online]. 2015 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://www.ods.cz/onas/stanovy#clanek9>

ODS - OBČANSKÁ DEMOKRATICKÁ STRANA. 30. kongres - sobota 9. 4. 2022. *YouTube* [online]. 9.4.2022 [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=u6_D-mAtsGo

ODS. *Poslanci ODS v Parlamentu České republiky* [online]. 2022 [cit. 2022-03-22]. Dostupné z: <https://www.ods.cz/nasi-lide/poslanci>

PIRÁTI A STAN. *Koaliční smlouva pro volby do Poslanecké sněmovny konané v roce 2021* [online]. 2020 [cit. 2022-03-19]. Dostupné z: <https://www.starostove-nezavisli.cz/fmfile/0/files/2020%20hlavn%C3%AD%20STAN/koalicni-smlouva-pirati-a-starostove.pdf>

PIRÁTI A STAROSTOVÉ. *Co od nás můžete čekat? Tady je celý náš program* [online]. 2022 [cit. 2022-03-22]. Dostupné z: <https://www.piratiastarostove.cz/program/>

PIRÁTSKÁ STRANA. *Pracovní skupina Rovné šance* [online]. 2022a [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://wiki.pirati.cz/po/rovneshance/start>

PIRÁTSKÁ STRANA. *Stanovy České pirátské strany* [online]. 2021 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://wiki.pirati.cz/rules/st>

PIRÁTSKÁ STRANA. *Volební řád* [online]. 2022b [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <https://wiki.pirati.cz/rules/vr>

PLÁTENÍK, Václav a Klára HAJDUOVÁ. *Volební akademie žen*. Praha, 25.3.2022 [cit. 2022-03-25].

POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Poslanci a orgány: Změna volebního období* [online]. Aktualizováno: 2022a [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/fsnem.sqw?zvo=1>

POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Poslanecká sněmovna, 6. volební období, 2010-2013: Poslanci a orgány* [online]. [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=182&o=6>

POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Poslanecká sněmovna, 9. volební období, od 2021: Poslanci a orgány* [online]. Aktualizováno: 2022b [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=182>

PŘÍSAHA. *Stanovy politického hnutí* [online]. 2021 [cit. 2022-03-18]. Dostupné z: <https://www.prisaha.cz/files/prisaha-standovy-08-04-21.pdf>

SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÉ ŽENY. [online]. 2020 [cit. 2022-03-22]. Dostupné z: <http://sdz.socdem.cz/s19/>

SPOLU. *Kandidátní listina pro: Praha* [online]. 2021a [cit. 2022-03-30]. Dostupné z: <https://www.spolu21.cz/kandidati/praha>

SPOLU. *Koaliční smlouva* [online]. 2021b [cit. 2022-03-19]. Dostupné z: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKewig-P7Xg9P2AhWZOewKHYoYCK0QFnoECAgQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.ods.cz%2Fdl%2F46754%2FSPOLU-koalici-smlouva.pdf&usg=AOvVaw2aMtCtiqEqnOVV2uxVAO0M>

STAROSTOVÉ A NEZÁVISLÍ. *Stanovy hnutí STAN 2021* [online]. 2021 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://www.starostove-nezavisli.cz/o-nas/standovy>

STRANA ZELENÝCH. *Řád primárních voleb Strany zelených* [online]. 2021a [cit. 2022-04-02]. Dostupné z: <https://i.zeleni.cz/doc/stranicky-predpis/rad-primarnich-voleb-strany-zelenych>

STRANA ZELENÝCH. *Stanovy Strany zelených* [online]. 2021b [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://i.zeleni.cz/doc/stranicky-predpis/standovy-strany-zelenych>

SVOBODA A PŘÍMÁ DEMOKRACIE - TOMIO OKAMURA. *Stanovy politického hnutí* [online]. 2021 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: https://www.spd.cz/wp-content/uploads/2021/04/priloha_893095177_1_SPD-zmena-standov.pdf

TOP 09. *Stanovy politické strany TOP 09* [online]. 2021 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://www.top09.cz/o-nas/standovy/>

TRIKOLORA. *Stanovy politického hnutí Trikolóra hnutí občanů* [online]. 2019 [cit. 2022-03-18]. Dostupné z: <https://trikoloraolomouckykraj.cz/wp-content/uploads/2020/07/stanovy-politickeho-hnuti-trikolora.pdf>

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Členové vlády* [online] 2022a. [cit. 2022-02-11]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/vlada/>

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Přehled vlád ČR* [online] 2022b. [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/historie-18014/>

ZELENÍ. *Dejme zelenou ženám: Méně klimatických změn, více rovnosti* [online]. 2021 [cit. 2022-03-19]. Dostupné z: <https://www.zeleni2021.cz>

Použitá literatura

ARA, Fardaus. Barriers to the Political Participation of Women: A Global Perspective. *Society and Change* [online]. 2019, 13(4), 7-22 [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://societyandchange.com/uploads/1583058072.pdf>

ARNDT, Paula a Katharina WROHLICH. Gender quotas in a European comparison: tough sanctions most effective. *DIW Weekly Report*. 2019 [cit. 2022-02-13].

BALLINGTON, Julie. *Women in Parliament: Beyond Numbers: Introduction* [online]. International Institute for Democracy and Electoral Assistance, 2005, 23-30 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/women-in-parliament-beyond-numbers-a-revised-edition.pdf>

BARTONÍČEK, Radek. Jsem smutný, že odcházím ze sněmovny takhle. Ale bylo to neudržitelné, říká Farský. *Aktuálně.cz* [online]. 2022 [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/jan-farsky-stipendium-usa-snemovna/r~6d97598a8d9111eca06bac1f6b220ee8/>

BÁRTOVÁ, Eva. Historický vývoj politické participace žen. *Sociologický časopis*. 1976, 12(1), 36-48 [cit. 2022-03-09].

BERÁNKOVÁ, Sára. Hnutí STAN má novou poslankyni, je jí ředitelka libereckého divadla Jarmila Levko. *Starostové a nezávislí* [online]. 2022 [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <https://www.starostove-nezavisli.cz/info-a-media/tiskove-zpravy/hnuti-stan-ma-novou-poslankyni-je-ji-reditelka-libereckeho-divadla-jarmila-levko>

BOUMOVÁ, Petra. Jak získaly české ženy volební právo II. *Fórum50%* [online]. [cit. 2021-11-29]. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/jak-ziskaly-ceske-zeny-volebni-pravo-ii>

BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0248-3.

CERQUEIROVÁ, Andrea. Zuzka Bebarová-Rujbrová: Účast žen je žádoucí na všech úrovních. *Fórum 50%* [online]. 2006 [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/zuzka-bebarova-rujbrova-ucast-zen-je-zadouci-na-vsech-urovnich>

CORRIN, Chris. *Superwomen and the double burden : women's experience of change in central and eastern Europe and the former Soviet Union*. Toronto: Second Story Press, 1992. ISBN 9780929005348.

ČTK. SPD zahájilo na pražské Letné kampaň před sněmovními volbami. *ČTK České noviny*[online]. 2021 [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/spd-zahajilo-na-prazske-letne-kampan-pred-snemovnimi-volbami/2064408>

ČTK. V Česku se znovu rozšíří jesle, do roku 2024 nahradí dětské skupiny, schválila vláda. *Aktuálně.cz* [online]. 2020 [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/v-cesku-se-znovu-rozsiri-jesle-nahradi-detske-skupiny-schval/r~99e3af4acaa411ea8972ac1f6b220ee8/>

DAHL, Robert A. *Polyarchy: Participation and Opposition*. Yale University Press, 1972. ISBN 0-300-01565-8.

DOLEJŠÍ, Václav. Tohle by chlapovi nenapsali. Dvě ženy české politiky popisují drsnou realitu. *Seznam* [online]. 2021 [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/tohle-by-chlapovi-nenapsali-dve-zeny-ceske-politiky-popisuji-drsnou-realitu-154002>

ELLEMERS, Naomi. Gender Stereotypes. *Annual Review of Psychology* [online]. Utrecht, Netherlands: Faculty of Social Sciences, Utrecht University, 2018, **69**(1), 19.1-19.24 [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-122216-011719>

ESMER, Yilmaz a Bahar Ayça OKÇUOĞLU. Dimensions of Political Representation: Ideological and Policy Congruence between the Representative and the Represented in Seven Countries. *Historical Social Research* [online]. 2018, **43**(4), 300-340 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/26544260?seq=1#metadata_info_tab_contents

EUROPEAN INSTITUTE FOR GENDER EQUALITY. *Quotas can turbocharge progress on gender balance in politics and business* [online]. 2021 [cit. 2022-02-13]. Dostupné z: <https://eige.europa.eu/news/quotas-can-turbocharge-progress-gender-balance-politics-and-business>

EYDAL, Guðný Björk, Tine ROSTGAARD a Heikki HIILAMO. Family policies in the Nordic countries: aiming at equality. *Handbook of Family Policy* [online]. Cheltenham, VB: Edward Elgar Publishing, 2018, s. 195-208 [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <https://www.elgaronline.com/view/edcoll/9781784719333/9781784719333.00024.xml>

FEINBERG, Melissa. The New 'Woman Question': Gender, Nation, and Citizenship in the First Czechoslovak Republic. *Czechoslovakia in a Nationalist and Fascist Europe, 1918–1948*. British Academy, 2007, 2007-06-14, 45-62 [cit. 2022-03-09]. ISBN 9780197263914.

FERBER, Marianne A. a Phyllis HUTTON RAABE. Women in the Czech Republic: Feminism, Czech Style. *International Journal of Politics, Culture, and Society Vol. 16, No. 3, Toward Gender Equity: Policies and Strategies* [online]. Springer, 2003, 407-430 [cit. 2022-03-06]. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/20020174?seq=5#metadata_info_tab_contents

FIALA, Petr. *Petr Fiala od A do Z: Slova, která jsou podstatná, věci, které jsou důležité* [online]. [cit. 2022-03-30]. Dostupné z: https://pfiala.cz/download/PF_od_A_do_Z.pdf

FISKE, Susan T. Prejudices in Cultural Context: Shared Stereotypes (Gender, Age) Versus Variable Stereotypes (Race, Ethnicity, Religion). *Prospectives on Psychological Science* [online]. Princeton University, 2017, 12(5), 791-799 [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/320209721_Prejudices_in_Cultural_Contexts_Shared_Stereotypes_Gender_Age_Versus_Variable_Stereotypes_Race_Ethnicity_Religion

FÓRUM 50%. Poslanecká sněmovna PČR: Vývoj zastoupení žen mezi nominovanými a zvolenými do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. *Fórum 50%* [online]. 2021 [cit. 2022-02-13]. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/statistiky-analyzy-vyzkumy/zastoupeni-zen-a-muzu-v-politice/poslanecka-snemovna>

FÓRUM 50%a. *Bariéry v politice: Individuální* [online]. [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/statistiky/bariery-v-politice/individualni>

FÓRUM 50%b. *Bariéry v politice: Společenské překážky* [online]. [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/statistiky/bariery-v-politice/spolecenske-prekazky>

FÓRUM 50%c. *Zastoupení žen a mužů v politice* [online]. [cit. 2022-02-12]. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/statistiky/zastoupeni-zen-a-muzu-v-politice>

GAL, Susan a Gail KLIGMAN. *The Politics of Gender After Socialism : A Comparative-Historical Essay*. Princeton University Press, 2000 [cit. 2022-03-09].

GELNAROVÁ, Jitka. Dotud nelze mluvit, že máme všeobecné právo hlasovací, pokud se vztahuje jen na muže: Volební reforma z roku 1907 v diskursu českého hnutí za volební právo pro ženy. *Acta Politologica* [online]. Praha, 2012, (Vol. 4, 2) [cit. 2022-02-13]. ISSN 1803-8220. Dostupné z: <https://acpo.vedeckecasopisy.cz/publicFiles/00227.pdf>

GELNAROVÁ, Jitka. Reprezentace žen v politice z pohledu politické teorie aneb „Co všechno znamená, když se řekne, že ženy jsou v politice podreprezentovány?“. *Acta Politologica: Vol. 2, No. 2* [online]. 2010, s. 120-135 [cit. 2021-11-29]. ISSN 1803-8220. Dostupné z: <https://acpo.vedeckecasopisy.cz/publicFiles/00073.pdf>

GERLOCH Aleš, HŘEBEJK Jiří a ZOUBEK Vladimír. *Ústavní systém České republiky, základy Českého ústavního práva*. 3.aktualizované vydání, PROSPEKTRUM, 1999.

HAVELKOVÁ, Hana. Jako v loterii: politická reprezentace žen v ČR po roce 1989. *Mnohohlasem Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2006, s. 25-42. ISBN 80-7330-101-6.

HAVELKOVÁ, Hana. "Patriarchy" in Czech society. *Hypatia* [online]. 1993, 8(4), 89-96 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: <http://jstor.org/stable/3810372>

HELLER, Jakub. Na kandidátkách chybí ženy. Nerozlišujeme mezi Romy, leváky a ženami, hlásí Trikolóra. *Aktuálně.cz* [online]. 2020 [cit. 2022-03-25]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/na-kandidatkach-chybi-zeny-nerozlisujeme-mezi-romy-levaky-a/r~56a5aa24ff1711ea80e60cc47ab5f122/>

HOLUBOVÁ, Barbora, Adriana MESOCHORITISOVÁ a Alexandra OSTERTÁGOVÁ. *Rovnost žen a mužů pro politiky a političky* [online]. Fórum50%, 2020 [cit. 2022-02-11]. Dostupné z: https://aa.ecn.cz/img_upload/666f72756d35302d6669313030313139/rovnost-zen-a-muzu-pro-politicky-a-politiky-cz.pdf

HOMFRAY, Šárka. Vy nevíte, proč nejsou ve vedení ODS žádné ženy, pane předsedo? Tak se jich zeptejte, řeknou vám to. *Deník N* [online]. Praha, 2020 [cit. 2022-03-25]. Dostupné z: <https://denikn.cz/274779/vy-nevite-proc-nejsou-ve-vedeni-ods-zadne-zeny-pane-predsedo-tak-se-jich-zeptejte-reknou-vam-to/>

HORÁKOVÁ, Monika. Jak se vede ženám s malými dětmi u Zelených v Praze 2. *Zelení - Praha 2* [online]. 2014 [cit. 2022-03-19]. Dostupné z: <http://praha2.zeleni.cz/monika-horakova-jak-se-vede-zenam-s-malymi-detmi-u-zelenych-v-praze-2/>

HORYNA, Jakub. Chtějí „vrátit normální svět“. Trikolórová trojstrana zahájila kampaň Nicole Fryčová z Příslahy bojuje za lidi s postižením. V kraji by zlepšila dopravu nebo označila zahrádky. *Plzeň.cz* [online]. 2021 [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: <https://www.plzen.cz/nicole-frycova-z-prisahy-bojuje-za-lidi-s-postizenim-v-kraji-by-zlepsila-dopravu-nebo-oznacila-zahradky>

CHALOUPKOVÁ, Barbora. Tak hodně zdravíčka a rozvahy. Hustá dvojka v živé akci. *Respekt* [online]. 2021 [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/kontext/tak-hodne-zdravicka-a-rozvahy-husta-dvojka-v-zive-akci>

CHARLESWORTH, Tessa E. S. a Mahzarin R. BANAJI. Patterns of Implicit and Explicit Stereotypes III: Long-Term Change in Gender Stereotypes. *Social Psychological and Personality Science* [online]. 2022, 13(1), 14-26 [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1948550620988425>

IDNES.CZ a ČTK. Chtějí „vrátit normální svět“. Trikolórová trojstrana zahájila kampaň. *IDnes.cz* [online]. 2021 [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/trikolora-svobodni-soukromnici-volby-2021-volebni-program.A210617_123131_domaci_mkop

IROZHLAS. *Hejtman Holiš se vzdal postu poslance. ,Věřím, že to je nejen pro lidi ve Zlínském kraji nejlepší,‘ řekl* [online]. 2021 [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/radim-holis-margita-balastikova-poslanecka-snemovna-poslanec-hejtman-zlinskeho_2111102245_dok

IROZHLAS. *Kauza fotografií Schillerové: Stanjura chce, aby volební kampaň ANO byla zpětně prověřena* [online]. 2022 [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/stanjura-schillerova-ods-ano_2203111625_ind

IROZHLAS. *Nové stanovy ČSSD ruší kvóty i ústřední výkonný výbor. Strana si je odsouhlasila na sjezdu v Hradci* [online]. 2019 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/cssd-sjezd-kvoty-zeny-kandidatka-zmena-standov_1903011641_kro

JANÁKOVÁ, Barbora. *Politika je prostor pro muže, jsi ženská, proto jí nerozumíš. Poslankyně popsaly, jak ve Sněmovně čelí znevýhodnění. Deník N* [online]. 2019 [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <https://denikn.cz/176587/politika-je-prostor-pro-muze-jsi-zenska-proto-ji-nerozumis-poslankyne-popsaly-jak-ve-snemovne-celi-znevychodneni/>

JECHOVÁ, Květa. *Emancipace shora: Ženské organizace v českých zemích v druhé polovině 20. století. Paměť a dějiny* [online]. 2013 [cit. 2022-03-06]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1304/003-018.pdf>

KARAM, Azza a Joni LOVENDUSKI. *Women in Parliament: Beyond Numbers: Women in Parliament: Making a Difference* [online]. International Institute for Democracy and Electoral Assistance, 2005, 187-212 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/women-in-parliament-beyond-numbers-a-revised-edition.pdf>

KINDLOVÁ, Veronika. *Volby v letech socialismu aneb jedna kandidátka, jeden výsledek a kdo nepřišel, měl problémy. IRozhlas* [online]. 2019 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/volby-socialismus-jednotna-kandidatka-archiv_1905251035_cha

KRUŽÍKOVÁ, Kateřina. *VIDEO: Má krátké vlasy, ale je to žena. Lidovci to zkoušejí s „vtípem“.* IDnes [online]. 2021 [cit. 2022-03-30]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/volby/volby-2021-manzelstvi-pro-vsechny-genderove-stereotypy.A210920_092942_domaci_kuka

KUBCOVÁ, Kristina Marie. *V nové sněmovně zasedne čtvrtina žen, nejvíc v novodobých dějinách. ČT 24* [online]. 2021 [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3383620-v-nove-snemovne-zasedne-ctvrtina-zen-nejvic-v-novodobych-dejinach>

LAFONT, Suzanne. *One step forward, two steps back: women in the post-communist states. Communist and Post-Communist Studies* [online]. 2001, 34(2), 203-220 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: [https://doi.org/10.1016/S0967-067X\(01\)00006-X](https://doi.org/10.1016/S0967-067X(01)00006-X)

LANGŠÁDLOVÁ, Helena. Co si myslí poslanci a poslankyně o ženách v politice? Helena Langšádlová. *Fórum 50%* [online]. 2014 [cit. 2022-03-30]. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/co-si-mysli-poslanci-a-poslankyne-o-zenach-v-politice-helena-langsadlova>

LEHOVCOVÁ SUCHÁ, Veronika. Glosa: Státní influencerka Schillerová, ministryně sociálních sítí. *Seznam Zprávy* [online]. 2021 [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/glosa-statni-influencerka-schillerova-ministryne-socialnich-siti-152559>

LIDOVKY. *Zelení zahájili sjezd Havlem, přivezli si děti a zelené svetry* [online]. 2009 [cit. 2022-03-19]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/zeleni-zahajili-sjezd-havlem-privezli-si-deti-a-zelene-svetry.A091204_181138_ln_domov_mk

MACHOVÁ, Martina. Ženy Spolu. Politicky lákají voličky na lifestyleový časopis. *Seznam Zprávy* [online]. 2021 [cit. 2022-03-30]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zeny-spolu-politicky-lakaji-volicky-na-lifestyleovy-casopis-175152>

MATLAND, Richard E. Women's Representation in National Legislatures: Developed and Developing Countries. *Legislative Studies Quarterly* [online]. 1998, **23**(1), 109-125 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/440217?origin=JSTOR-pdf#metadata_info_tab_contents

MATYNIA, Elzbieta. Women After Communism: A Bitter Freedom. *Social Research* [online]. The John Hopkins University Press, 1994, **61**(2), 351-377 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/40971036>

MAŘÍKOVÁ, Hana. Neúplná demokracie aneb nízké zastoupení žen v politice z perspektivy teoretických přístupů a výzkumů. VOHLÍDALOVÁ, Marta, Hana MAŘÍKOVÁ, Marie ČERMÁKOVÁ a Romana VOLEJNÍČKOVÁ. *Sólo pro soprán: O ženách v české politice* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR a Fórum 50%, 2016, s. 12-24 [cit. 2022-05-02]. Dostupné z: https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/solo_pro_sopran_na_web_soc.cas_.pdf

MAŠKOVÁ, Martina. Ivan Bartoš o hlasování stranického fóra: Věřím, že se Piráti rozhodnou informovaně a správně. *Český rozhlas* [online]. 2021 [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/ivan-bartos-o-hlasovani-stranickeho-fora-verim-ze-se-pirati-rozhodnou-8618071>

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Volby v ČR: Ústavní principy volebního práva* [online]. 2021 [cit. 2022-02-20]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/volby/clanek/volby-v-cr.aspx>

MUSILOVÁ, Dana. *Z ženského pohledu: poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1939*. České Budějovice: Pro Univerzitu Hradec Králové vydal Bohumír Němec - Veduta, 2007. ISBN 978-808-6829-319.

NAVRÁTILOVÁ, Martina. *Historica Olomucensia: Boj za volební právo žen ve Velké Británii a Českých zemích v letech 1848-1928* [online]. Olomouc, 2017 [cit. 2022-02-12]. Dostupné z: <https://web-s-ebsohost-com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=6ce41eba-faf5-44ff-b756-7a6a0aa8235c%40redis>

NĚMCOVÁ, Miroslava. Miroslava Němcová: INFO.cz: Nemám pocit, že by žen v politice bylo málo. Není to tak, že zvolíme prezidentku a máme splněno. *ODS* [online]. 2022 [cit. 2022-03-22]. Dostupné z: <https://www.ods.cz/clanek/22226-info-cz-nemam-pocit-ze-by-zen-v-politice-bylo-malo-neni-to-tak-ze-zvolime-prezidentku-a-mame-splneno>

OKAMURA, Tomio. Tomio Okamura: Miroslava Němcová nebo Madelaine Albrightová jsou ženy, které bych posadil na Hrad. *Podnikatel.cz* [online]. 2011 [cit. 2022-03-25]. Dostupné z: <https://www.podnikatel.cz/clanky/tomio-okamura-umeni-vladnout-2/>

PEKAROVÁ ADAMOVÁ, Markéta. Adamová: Politika je i pro ženy. *TOP 09* [online]. 2020 [cit. 2022-03-30]. Dostupné z: <https://www.top09.cz/co-delame/medialni-vystupy/adamova-politika-je-i-pro-zeny-26712.html>

PHILIPS, Anne. *Democracy and representation: or, why should it matter who our representatives are?* [online]. Curych, 1994 [cit. 2021-04-09]. Dostupné z: <https://www.e-periodica.ch/cntmng?pid=svp-003:1994:34::341>

PHILLIPS, Anne. *The Politics of Presence*. New York: Oxford University Press, 1995. ISBN 9780198294153.

PITKIN, Hanna Fenichel. *The Concept of Representation*. Berkeley a Los Angeles, Kalifornie: University of California Press, 1967.

PÍSKAŘOVIČOVÁ, Daniela a Olga RICHTEROVÁ. Richterová: Piráti bez žen? Smutná realita společnosti, ženy o přední místa nebojují. *Aktuálně: DVTV* [online]. 2021 [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/pirati-bez-zen-smutna-realita-spolecnosti-zeny-o-predni-mist/r~1937ea8ab8da11eb99faac1f6b220ee8/>

PŠENIČKA, Jiří. Andrej Babiš a ženy kolem něj. Proč šéfa hnutí ANO uhranuly "ženy s koulema." *Aktuálně.cz* [online]. 2017 [cit. 2022-03-25]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/babis-a-zeny-kolem-nej/r~4da88a4672f611e78edb0025900fea04/>

RAKUŠANOVÁ, Petra. *Česká politika: Ženy v labyrintu mužů?* [online]. Sociologický časopis 43(2), 462-463, 2007 [cit. 2022-02-20]. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/docs/zeny-labyrint-muzu.pdf>

REŽŇÁKOVÁ, Lena a Tereza VLČKOVÁ. Vrat' se k plotně. Politicky jako terč nenávisti, lidé jim hrozí i znásilněním. *IDnes* [online]. 2021 [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/zeny-politicky-hate-speech-urazky-richterova-pekarova-jourova-malacova.A210330_161735_domaci_vlc

RUBIO-MARÍN, Ruth. The achievement of female suffrage in Europe: On women's citizenship. *International Journal of Constitutional Law* [online]. 2014, (Volume 12, 1) [cit. 2022-02-13]. Dostupné z: <https://academic.oup.com/icon/article/12/1/4/628588?login=true>

RUSSO, Federico a Maurizio COTTA. Political representation: concepts, theories and practices in historical perspective. *Research Handbook on Political Representation* [online]. Cheltenham, VB: Edward Elgar Publishing, 2020 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://doi-org.ezproxy.is.cuni.cz/10.4337/9781788977098.00007>

RYCHLÍKOVÁ, Apolena. Odměnou je zkušenost ze dvou světů. Ženy v politice (2. část). *Heroine* [online]. 2019 [cit. 2022-03-22]. Dostupné z: <https://www.heroine.cz/spolecnost/734-odmenou-je-zkusenost-ze-dvou-svetu-zeny-v-politice-2-cast>

SARTORI, Giovanni. *The Theory of Democracy Revisited*. Chatham, New Jersey: Chatham House Publishers, 1987. ISBN 0-934540-46-2.

SCHILLEROVÁ, Alena. Rychlá zpověď - vicepremiérka Alena Schillerová: Ženy politiku kultivují a vnášejí do ní ženský prvek. *Youtube.com* [online]. LP-Life, 2021 [cit. 2022-03-25]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Dnlj94Ky0dQ>

SHVEDOVA, Nadezhda. *Women in Parliament: Beyond Numbers: Obstacles to Women's Participation in Parliament* [online]. International Institute for Democracy and Electoral Assistance, 2005, 33-50 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/women-in-parliament-beyond-numbers-a-revised-edition.pdf>

SNOPOVÁ, Adéla. Ženy často nedostávají dostatečnou podporu ani od kolegů uvnitř strany. *Respekt* [online]. 2021 [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/rozhovor/nechtela-bych-tam-stat-jako-jedina-zena-v-takove-muzske-prevaze>

SMIGGELS KAVKOVÁ, Jana. Občanská demokratická strana. *Fórum 50%* [online]. 2007 [cit. 2022-03-30]. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/obcanska-demokraticka-strana>

SOBOLA, Ondřej. Zelení zahájili poslední fázi kampaně, témata jsou klimatická krize nebo podíl žen v politice. *ČT24* [online]. 2021 [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3363338-zeleni-zahajili-posledni-fazi-kampane-tematy-jsou-klimaticka-krize-nebo-podil-zen-v>

SOUKUP, Jaroslav. *Sídlo Strany zelených - dětský koutek i stůl pro lobbisty* [online]. 2009 [cit. 2022-03-19]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/clanek/sidlo-strany-zelenych-detsky-koutek-i-stul-pro-lobbisty-40241587>

STEGMAIER, Mary, Jale TOSUN a Klára VLACHOVÁ. Women's Parliamentary Representation in the Czech Republic: Does Preference Voting Matter?. *East European Politics and Societies* [online]. Sage, 2013, 1-18 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0888325413494771>

SVĚRÁK, Vojtěch a Tereza VLČKOVÁ. Strany chtějí víc žen v politice. Na přední místa kandidátek je ale netlačí. *IDnes* [online]. 2021 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/snemovna-kandidati-kandidatky-muzi-zeny-genderova-rovnost.A210907_145907_domaci_vlc

SWEDISH INSTITUTE. In Sweden, it's possible to combine career with family life. Here's why. *Sweden Sverige* [online]. 2021 [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <https://sweden.se/life/society/work-life-balance>

ŠMÍDOVÁ, Veronika. Návod pro krkavčí matku: strčit dítě do jeslí?. *Heroine* [online]. 2019 [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <https://www.heroine.cz/spolecnost/1680-navody-pro-krkavci-matku-strcit-dite-do-jesli>

ŠPRINCOVÁ, Veronika. *Analýza výsledků voleb do Poslanecké sněmovny PČR 2021 z hlediska zastoupení žen* [online]. Fórum 50%, 2021 [cit. 2022-04-24]. Dostupné z: https://aa.ecn.cz/img_upload/666f72756d35302d6669313030313139/analiza_snemovna_2021_vysledky.pdf

ŠPRINCOVÁ, Veronika. *Kvóty a další opatření pro vyšší zastoupení žen v politice* [online]. Praha: Fórum50%, 2012 [cit. 2021-11-30]. Dostupné z: https://aa.ecn.cz/img_upload/666f72756d35302d6669313030313139/kvoty-a-dalsi-opatreni_forum.pdf

ŠPRINCOVÁ, Veronika a Marcela ADAMUSOVÁ. *Politická angažovanost žen v České republice: Přehledová studie (1993-2013)* [online]. Fórum50%, 2014 [cit. 2021-11-29]. Dostupné z: https://aa.ecn.cz/img_upload/666f72756d35302d6669313030313139/politicka-angazovanost-zen-v-ceske-republice_forum_1.pdf

ŠPRINCOVÁ, Veronika a Markéta KOS MOTTLOVÁ. *Analýza zastoupení žen na kandidátních listinách pro volby do Poslanecké sněmovny PČR 2021*. Praha: Fórum 50%, 2021 [cit. 2022-02-16].

ŠPRINCOVÁ, Veronika a Markéta MOTTLOVÁ. *Kvóty a další opatření pro vyšší zastoupení žen v politice* [online]. Fórum 50%, 2015 [cit. 2022-02-20]. Dostupné z: https://aa.ecn.cz/img_upload/666f72756d35302d6669313030313139/kvoty-a-dalsi-opatreni_forum.pdf

ŠPRINCOVÁ, Veronika a Markéta MOTTLOVÁ. *Více žen - jiná politika?* [online]. Fórum 50%, 2016 [cit. 2022-02-12]. Dostupné z: https://aa.ecn.cz/img_upload/666f72756d35302d6669313030313139/vice_zen_jina_politika_forum.pdf

ŠTĚRBA, Filip. Koalice SPOLU vydává ženský lifestylový časopis. Bude jej rozdávat v rámci kampaně. *TOP 09* [online]. 2021 [cit. 2022-03-30]. Dostupné z: <https://www.top09.cz/co-delame/tiskove-zpravy/koalice-spolu-vydava-zensky-lifestylov-y-casopis-bude-jej-rozdavat-v-ramci-kampane-28995.html>

UDŽENIJA, Alexandra a Jiří POSPÍŠIL. Nemám pocit, že by žen v politice bylo málo. Není to tak, že zvolíme prezidentku a máme splněno, říká Němcová. *Info.cz a Wall Street Journal* [online]. 2022 [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: <https://www.info.cz/podcasty/dycky-praha/nemcova-podcast>

ÚŘAD VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY. *Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021 – 2030* [online]. 2021 [cit. 2022-02-16]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/Strategie_rovnosti_zen_a_muzu.pdf

ÚŘAD VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY. *15 tipů, jak podpořit ženy uvnitř politických stran: Pro Úřad vlády ČR zpracovala Veronika Šprincová (Fórum 50 %)* [online]. 2017 [cit. 2022-04-30]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Projekt_OPZ/Vystupy_projektu/Manual-pro-politicke-strany.pdf

VANDELEENE, Audrey. *Do candidate selection modes matter for the gender diversity within political elites? Evidence from the Belgian case in 2014*. Nottingham, 2017 [cit. 2022-03-31]. Lund University, Faculty of Social Sciences, Department of Political Science.

VLASATÁ, Zuzana. Ženy v hnutí ANO. Cesta od nejvyšších podpatků k masnému čelu paní ministryně. *Deník Referendum* [online]. 2019 [cit. 2022-03-25]. Dostupné z: <https://denikreferendum.cz/clanek/29186-zeny-v-hnuti-ano-cesta-od-nejvyssich-podpatku-k-masnemu-celu-pani-ministryne>

VODOCHODSKÝ, Ivan. Patriarchát na socialistický způsob: k genderovému řádu státního socialismu. *Gender rovné příležitosti výzkum* [online]. 2007, (2), 34-42 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: <https://www.ceeol.com/search/viewpdf?id=193785>

VOHLÍDALOVÁ, Marta. *Výzkumná zpráva z dotazníkového šetření "Ženy a muži a v rovnováze"* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2015 [cit. 2021-11-29]. Dostupné z: https://aa.ecn.cz/img_upload/666f72756d35302d6669313030313139/vyzkumna-zprava-z-dotaznikoveho-setreni_postoje-verejnosti-k-pusobeni-zen-v-politice.pdf

WÄNGNERUD, Lena. Women in Parliaments: Descriptive and Substantive Representation. *Annual Review of Political Science* [online]. Gothenburg, Sweden, 2009, 12, 51-69 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: https://www.annualreviews.org/doi/full/10.1146/annurev.polisci.11.053106.123839#_i3

ZAKROUŽKIJ ŽENU. *Do Sněmovny jsme spolu vykroužkovali nejvyšší počet žen v historii* [online]. 2022 [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: <https://zakrouzkujzenu.cz/vysledek-voleb-do-poslanecke-snemovny-2022/>

Zakroužkuj ženu: *Chceme víc žen v Poslanecké sněmovně* [online]. Brno, 2021 [cit. 2022-02-20]. Dostupné z: <https://zakrouzkujzenu.cz/#cohceme>

Seznam příloh

Příloha č. 1: Ženy na kandidátních listinách 2021a (dotazník)

Příloha č. 2: Ženy na kandidátních listinách 2021b (dotazník)

Příloha č. 3: Ženy v politických stranách a hnutích (dotazník)